

KR. NIELSEN

LIVSERINDRINGER

VEJEN BOGTRYKKERI

1963

Mindeord

Fars livsdag er til ende. Han sov stille og rolig ind torsdag den 26. juli 1962 efter en tids streng sygdom. Et langt og virksomt liv er afsluttet. Far efterlod sig et meget værdifuldt minde — nemlig sine livserindringer, som han har nedskrevet. Det var vist i 1951, at der fra Nationalmuseet blev sendt forespørgsler og opfordringer ud i landet til gamle håndværksmestre om at nedskrive deres livserindringer til opbevaring for efterslægten. Far var en af de gamle, som fulgte opfordringen; han nedskrev, hvad han huskede, og det blev godkendt og antaget til opbevaring på Nationalmuseet.

Vi, hans børn, vil gerne bevare disse minder, som far har nedskrevet; derfor er de blevet trykt, så de kan fortælle både børne- og oldebørn samt eventuelle interesserede om hans liv og virke.

Vi står i stor taknemmelighedsgæld både til mor og far for alt, hvad de har givet os i vort barndomshjem. Altid stod dørene åbne, og altid var der gode råd og vejledninger at hente. Både mors og fars daglige færd og virke har for os været et vidnesbyrd om, at det betaler sig i alt at være stræbsom, trofast og ærlig — dér, hvor vi hver har fået vort virke.

Det skal derfor være mit store ønske og min bøn, at dette lille mindeord sammen med fars livserindringer må være med til også for efterslægten at bevare mindet om vor mor og far i dyb taknemmelighed.

Dagmar.

Mit Navn er Kristian Nielsen. Jeg er Malermester, født 15. Nov. 1876 i Malt Sogn i Ribe Amt. Jeg etablerede mig som selvstændig Mester d. 13. Maj 1900, idet jeg overtog og videreførte den af Malermester A. N. Andersen i 1875 grundlagte Malerforretning, dog med den Afbrydelse, som vil fremgaa af efterfølgende Skildring.

Min Far var Frederik Richardt Nielsen, f. 1830 i Maltbæk (Maltbæk i Malt Sogn).

Min Moder var Karen Marie, f. Klemmensen, f. 1853 i Bækbølling, Føvling Sogn i Ribe Amt.

Min farfar — hvis Navn var Christian Nielsen, f. 1784 — var Skolelærer og tillige Kirkesanger ved Malt Kirke. Han var enarmet.

Jeg har som Barn hørt gamle Folk antyde, at det var Englænderne, han kunde takke for Tabet af sin venstre Arm; jeg har hørt Far sige: Ja, dér skulde han have holdt sin Næse fra! — Nogen Vished for, hvorledes han mistede Armen, har jeg dog ikke.

Den i sin Tid landskendte Præst Hans Sveistrup, f. 1815, var Præstesøn fra Maltbæk. Præstegaarden og Skolehuset laa nær hinanden.

Hans Sveistrup og min Faster Karen var omtrent jævnaldrende og var Legekammerater. Sveistrup blev senere Præst i Vejen, og det hændte ret ofte, at han prædikede i Malt Kirke. Han kom da altid i mit Hjem for at tage sin Præstekjole paa, og ved saadan Lejlighed

spurgte han altid efter Karen — „hun var min første Kæreste,“ sagde han. Tillige omtalte han altid min Farfar, fortalte, hvorledes han — ved Hjælp af en lille Skruestikke — kunde fastspænde Gaasefjer og med sin ene Haand skære Fjeren til en god Skrivepennefjer. (Staalpenne var paa den Tid ikke fremme). Han fortalte ogsaa, at Farfar havde lært ham at skrive de første Bogstaver.

Det er blevet sagt, at Farfar havde en god Sangstemme, og at han — efter den Tids Forhold — var en dygtig Lærer. Han døde 1839 — men om hans Fødested har jeg ingen sikker viden.

Farmor hed Anne Catrine; hun var født paa „Urupgaard“ i Maltbæk Aar 1793 som Datter af Skrædder og Gaardejer Peder Madsen, ogsaa kaldet Hjort. Hun og Farfar blev viet i Malt Kirke 16. Juni 1816.

Farmor var Jordemoder. Gamle Folk har fortalt om hendes Dygtighed og Uforfærdethed til at vinde frem, selv om Vejr og Føre gjorde det vanskeligt. Saaledes hændte det engang, at hun skulde til en Fødsel i den nordlige Del af Sognet, altsaa mere end en halv Mil borte. Det var stærkt Snefog, og Køretøjet væltede og gik itu, saa der ikke kunde køres videre, men hun strøg hurtigt Selen af den ene Hest, sprang op at ride og naaede paa den Maade rettidigt frem.

I Farfars og Farmors Ægteskab var der 10 Børn, født i Tidsrummet 1817—1838.

Farmor døde 1852.

Efter Farfars Død købte Farmor et Par Tønder Land paa den modsatte Side af Vejen. Her lod hun et pænt Hus bygge og boede her til sin Død.

De maa paa dette Tidspunkt have været ret velstillede, thi en Søn, Peder, f. 1821, var paa den Tid i Købmandslære i Ribe. Fra Maltbæk til Ribe er der 4 Mil. Han (altsaa Farbror Peder) har fortalt mig om, hvorledes han — naar han vilde besøge sit Hjem — efter Lukke- og Oprydningstid Lørdag Aften ved 10-Tiden gik til Fods til Maltbæk, og saa igen Søndag Aften spadserede tilbage til Ribe og var der saa betids,

at han kunde faa et Par Timers Søvn, før han skulde stille i Butikken Klokken halv seks. Han har ogsaa fortalt, at han ikke kom hjem til sin Fars Begravelse, fordi Brevet med Dødsbudskabet ikke naaede ham, før Begravelsen havde fundet Sted.

Farbror Peder etablerede sig som Købmand i Varde 1848. Han blev Storkøbmand, havde vistnok ved sit Giftermaal gjort, hvad man kalder et godt Parti, og var selv et dygtigt og energisk Menneske. Jeg besøgte ham nogle Gange, efter at jeg var blevet Mester i Vejen. Han var altid interesseret i at tale om Malt Sogn og særlig om det gamle fra hans Drengetid. Men han fortalte ogsaa om sin egen Tid i Varde. Om hvordan han *hvert* Aar foretog en Rejse til Hamborg for at gøre Indkøb. Han fortalte, hvorledes han i Hamborg lejede en Skipper til at sejle Varerne til Varde (dengang kunde der ad Varde Aa sejles helt ind til Byen).

Han fortalte videre, hvordan han altid holdt et Gilde for Tolderne — der var nemlig altid lidt fine Varer om Bord, der helst skulde i Land uden om Toldvæsenet.

Rejsen fra Varde til Hamborg foretoges med Diligence. Jeg ytrede engang, at det maatte have været en besværlig Tur, men han sagde, at det var ikke saa slemt, for naar først de naaede Haderslev, kørte der en hurtig Diligence, som kørte 8 Mil i Timen; for hver 3 Mil stod der friske Heste til Udskiftning, saa Farten kunde holdes, og hele Turen varede fra Fredag Morgen med Ankomst til Altona Port Lørdag Aften.

Farbror fortalte mig ogsaa, at hans Mor paa sin Fod var gaaet de næsten 7 Mil fra Maltbæk til Varde for at besøge ham. I en Kurv, hun bar paa Armen, havde hun en Hane — „og det var saadan en smuk Hane“ —, som hun forærede ham.

Sit Fødesogn besøgte han aldrig. Han var i social Henseende vokset fra dem derhjemme; men sine fattige Sødskende glemte han dog ikke, hvilket senere vil fremgaa af min Skildring. Han døde stille og rolig — uden forudgaaende Sygdom — i 1916, altsaa 95 Aar gl.

En anden Farbror var Viktor Christian Hjort, født

1828. Han var opnævnt efter den daværende Biskop i Ribe. Han lærte Malerhaandværket i Varde og maatte ogsaa ved Besøg i Hjemmet gøre Turen til Fods. Men lidt om ham senere.

Min Mors Forældre var fattige Landbofolk. Morfar hed Klemmen Jespersen, f. ca. 1797 i Baaris (et Hedesogn mellem Skjern og Herning).

Mormor hed Anne Katrine, f. Bundesen, f. i Fjelstrup ca. 11½ Mil Nordøst for Haderslev; hun var 16—18 Aar yngre end Morfar.

De havde først boet nogle Aar paa Haderslev-kanten, men var senere flyttet til Bækbølling Hede i Føvling Sogn, Ribe Amt. Her byggede de en Hytte paa Heden og forsøgte at dyrke denne op. Der var 6 Børn i Ægteskabet, min Mor var den yngste.

Det var et trælsomt slid der paa Heden, mager jord og ingen Kapital. Mor har fortalt om, at hun, da hun var en lille Pige, ofte hørte sin Mor sige: „Hvad skal det dog blive til — alt, hvad vi kan rive og skrabe sammen, kan vi smide i Heden (smide = kaste), og lige lidt hjælper det!“ Mor syntes, det var et sært Sted at smide noget — hun forstod jo ikke Meningen med Ordene.

Da Mors Forældre blev gamle og ikke kunde virke mere, kunde de dog overlade en omend beskeden, lille opdyrket Ejendom til Sønnen Knud, men han døde allerede i 40 Aars Alderen, efterladende Enke og 6 Børn, hvoraf kun den ældste Datter var konfirmeret. Det blev et senere og fremmed Slægtled, der kom til at høste Frugterne af Sliddet. I Dag staar der en god Gaard paa den engang saa fattige Hedelod.

Min Mor kom efter sin Konfirmation til at tjene hos en Rebslagerfamilie Gantzel, Ribe; hun tjente der i 3 Aar.

De satte stor Pris paa hende for hendes Omhu og Trofasthed i hendes Gerning, hvilket ogsaa vil fremgaa af min senere Skildring.

Fra Ribe kom Mor til at tjene en Aarrække i Bækbølling Præstegaard, først et Par Aar hos en gammel

Frk. Storm, som havde sit Hjem i Præstegaarden (hun var Præstedatter fra Egtved i Vejle Amt), senere hos Præstens (Pastor Krarup). Her var hun indtil sit Giftermaal med min Far.

Far havde fra ung af et skrøbeligt Helbred. Det var Bryst og Lunger, der ikke var stærke hos ham. Han var som ganske ung i Skomagerlære, men maatte opgive det, fordi han ikke kunde taale den siddende, foroverbøjede Stilling. Senere kom han i nogle Aar til at hjælpe Gartneren paa Herregaarden Estrup i Malt Sogn (Hovedvej 1 gaar gennem Estrup). Her erhvervede han sig noget Kendskab til Træer og Plantning, der senere kom ham til nogen Nytte.

Min før omtalte Farbror Viktor blev jo Maler. Efter at han havde deltaget i Treaarskrigen (han var med i Udfaldet fra Fredericia), arbejdede han som Svend nogle Aar og bosatte sig derefter som Mester i Malt. Han fik snart mere Arbejde, end han selv kunde overkomme, og nu kom min Far til at hjælpe ham. De boede sammen i et lille Hus, der laa lige ved Vejen mellem Malt og Askov. De havde deres ældste Søster, den før omtalte Karen (der var Enke) — til at holde Hus for sig. De var nu sammen i nogle Aar, begge Ungkarle i over 40 Aars Alderen.

Men saa blev min Farbror gift i 1873 og flyttede med sin Kone til hendes Hjemsgn Vesterbæk i Øse Sogn ved Varde. — Far fortsatte med at male, havde ogsaa fra sin Skomagertid lidt Haandelag for Lædervarefaget, reparerede Seletøj og lidt Fodtøj, satte Glas i Vinduer og i øvrigt andet lettere Arbejde. Far havde godt Haandelag til næsten alt, hvad han fik med at gøre.

Som saadan Altmulig-Haandværker kom han ogsaa til Bækbølling Præstegaard i Foraaret 1875. Her traf han Mor. De blev forlovet, skønt han nu var 45 Aar og hun kun 22. Den 4. November 1875 blev de gift. Brylluppet stod i Mors Hjem i Bækbølling. Den gamle Pastor Krarup viede dem og var Gæst ved Brylluppet. Ogsaa Gantzel og hans Kone fra Ribe var med, og jeg opbevarer endnu den Dag i Dag den Sølvske og den

Kaffekande og Sukkerskaal, som Mor fik i Brudegave af henholdsvis Gantzels og Præsten.

De kom til at bo i det saakaldte Kirkehus ved Malt Kirke, og det blev mit Barndomshjem. Det var et gammelt Hus — en Vinkelbygning lige ved Vejen, der fører fra Maltbæk til Estrup.

Der var det ejendommelige ved Huset, at medens Beboelseshuset ejedes af Kommunen, saa ejedes den vedbyggede Sidefløj (æ Pørt) af Herremanden paa Estrup (H. Lautrup). Dette stammede nok fra den Tid, da ogsaa Kirken tilhørte Herregaarden.

Beboelsen bestod af 4 Fag, ca. 10 Alen, og var ca. 7 Alen dyb. Husets Indgang og Forside vendte mod Syd. Der var en lille Forstue paa vel knap 2 Alen i Kvadrat; her var, hvad man kaldte pikket Stenbrogulv (smaa runde Kampesten). Til højre var en 2 Fags Stue med et 2-rammet Vindue mod Syd ud mod Kirkepladsen — et græsbevokset Jordstykke (æ Brudeplads), hvor Vognene holdt, naar der var kørende til Kirken. Der var et tilsvarende Vindue mod Øst, ud mod Haven og Kirken. Stuen gik i hele Husets Dybde, dog saaledes, at der i den nordre Ende var en Alkove, ca. 1½ Alen bred; foran Alkoven var et blomstret Forhæng af tyndt Stof. I Alkoven — hvis Forside gik helt ned til Gulvet — var der stampet Lergulv; paa Væggen ved Hovedgærdet og bageste Langside var der — fra noget over Liggehøjde og ned — en flettet Halmmaatte til at skærme mod Kulden fra Ydermuren. Saadan var der for øvrigt ogsaa ved Sengene i det andet Rum. For Fodenden af Alkoven — skilt med en tynd Væg — var et lille Spisekammer, hvis Indgang var fra det andet Rum. Der var for øvrigt Halm i alle Sengene (ingen Madrasser).

Fars Klædeskab, en Dragkiste, Mors Kommode, et gammelt Bord og 3—4 Stole med Halmsæder udgjorde Bohavet. Bordet stod henne under østre Vindue. Der var ogsaa et lille Hængeskab paa Væggen over Bordet; her opbevarede Far sit Sadelmagerværktøj. Bordet benyttedes ogsaa af Far som Arbejdsbord, naar han repa-

rerede Seletøj. — For øvrigt var der ellers Bræddegulv i de to egentlige Beboelsesrum.

I Alkoven sov Far.

I det andet Rum, der var 2 Fag i Længden og ca. 3½ Alen bredt, var der 1½ Fag Vindue mod Nord, altsaa ogsaa ud mod Haven. Der var ingen Dør — kun en Muraabning med en Karm i — mellem de to Rum. Her, lige ind i Krogen til venstre og op mod Skorstensmuren, stod et lille interimistisk Komfur, hvis Forside bestod af en Plade fra en gammel Bilæggerovn. Der var i Støbningen i Relief en Kentaurofigur, halvt Hest, halvt Menneske, holdende en Fane, med det ene Forben lagt over Fanestangen. Endepladen var med en Fyrdør, og der var Fyringsrist samt Askeskuffe. Overpladen var med to Kogehuller med Ringe, og her blev sædvanligvis den daglige Mad tilberedt. — Fra dette Komfur gik Trækket gennem Muren ind i en gammel Bilæggerovn, der stod med den aabne Bagside op mod Skorstensmuren i den forreste Stue. Fra Bilæggerovnen førtes Trækket ovenud gennem et Knærør ind i den aabne Skorsten.

Det var altsaa en Slags Centralvarme, idet vi med eet Fyrsted havde Varme i to Rum. (Bilæggeren kunde nok blive godt varm).

Det øvrige Inventar bestod af to til Ydermuren fasttømrede Senge, hvis Sider gik helt til Gulvet, der var de foran nævnte Halmmaatter.

I den største Seng laa Mor med det mindste Barn. I den anden — der var vinkelret paa den større — sov de større Børn. Desuden var der et lille Bord, en Bænk hen under Vinduet og 2—3 Stole, en Hængelampe, bestaaende af en Staaltraadsbøjle, flad Blikskærm og Blikbeholder til Petroleum; der var fladbrænder i Lampen. Senere fik vi en Lampe paa Fod og med Rundbrænder, ti Liniers, det var jo flot, men der var jo en vis Risiko ved en fritstaaende Lampe — den kunne Børnene vælte —, saa det var med Betænkelighed, vore Forældre modtog den; det var en Julegave fra os Børn,

vistnok den første Julegave, de fik af os. Vi maatte love at være forsigtige med Lampen.

Fra dette Rum førte en Dør til, hvad vi kaldte Køkkenet. Dette vendte mod Syd. Her var et lille, smalt Vindue med 6 blyindfattede Ruder og uden Oplukke, der var pikket Stengulv, aaben Skorsten med Bageovn under, Fyrsted med Fyrrist i det murede Overdæksel. Lidt oppe i Skorstenen var der indmuret en Jerntværstang, og paa denne var ved Hjælp af en Krog anbragt en Jernlænke med en Krog i nederste Ende. I Krogen kunde hænges en Gryde over Ildstedet, eller ogsaa kunde man paa en Jerntrefod anbringe en Stegepande. Der var et fast optømret Bord, en Karstol, et Par Træskamler til Vandspande, paa tværs af Loftsbjælken var fastsømmet to stærke Lister, der ragede et Stykke ud paa hver Side af Bjælken. Her laa et Brædt paa hver Side, der dannede to Stykker, og herpaa stod Tallerkener, Fade og andet Husgeraad.

Fra dette Køkken førte en Dør ud i æ Purt. Denne var ca. 7 Alen bred og vel 9 Fag lang. De bageste 2 Fag havde Herremanden overladt os; her havde vi vort Brændsel, og desuden var der Plads til en Gris, et Par Geder og nogle Høns. Der var intet Loft i æ Purt, men ind over, hvor vi havde Dyrene, var stukket nogle Rafter (Stænger), saa vi dér kunde have Hø og Halm til Dyrene. Saadan havde vi ogsaa Oplagsplads paa Loftet over Beboelsen, og det lunede jo ogsaa mod Kulden.

Der var i de første Aar ingen Retirade. Vor Nødtørft forrettede vi enten paa Møddingen eller om Vinteren i en Spand med Laag i æ Purt. Senere sattes dog en Retirade uden for Huset — mere for Kirkegængernes end for vor Skyld.

Om Sommeren græssede vi Gederne i Grøften og paa Diger ved Vejene. De stod i Rendetøj, d. v. s. et temmelig langt Tøj med Stage (Tøjrepæl) i hver Ende; saa var der et kort Tøj i Gedens Grime, i dette var en Lægend og en Ring, som Rendetøjret var puttet igennem. Saa kunde Geden bevæge sig i hele Rendetøjrets

Længde uden at komme for langt ud paa Vejen, og Lægendet hindrede, at Dyret kunde snøre sig eller paa anden Maade komme galt af Sted.

Vi havde en ret stor Have, hvor vi dyrkede Kartofler, Kaal og andre Grøntsager. Vi havde ogsaa nogle Bistader, der gav os en Del Honning. I Haven var en ca. 8 Alen dyb Brønd, der var sat med Kampesten. Der var længe kun et fladt Dæksel over med en Lem i, og vi trak Vandet op ved Hjælp af en Spand, der var bundet fast til et Reb. Senere fik vi dog en rigtig Brøndkarm med en Vinde (Bom), saa vi kunde hejse Vandet op med et Haandsving. Det hele kostede 16 Kr. i aarlig Leje.

Vore nærmeste Naboer var to Arbejderfamilier, boende i to Smaahuse. Det ene Hus skiftede ofte Beboere; det var nemlig et Udlejningshus, der hørte til en nærliggende Gaard. Der var en Smed med Hus og Smedie, en Bødker, der havde en stor Børneflokk, en lille Købmandshandel, og saa var der en Vindmølle. Vi stod paa en god Fod med alle vore Naboer, men om nogen egentlig Selskabelighed var der ikke Tale. Vi var for fattige — og det var for øvrigt de fleste af de andre ogsaa.

Trods den store Aldersforskel levede mine Forældre lykkeligt med hinanden — men det blev slidsomme og trange Kaar. — Min Fars Helbred blev ringere og ringere. Vel arbejdede han det bedste, han orkede, men Sygdom er Hvermands Herre, og der gik ikke mange Aar, før Far havde flere maanedlange Sygelejer — ja, de sidste mange Aar, han levede, var han bundet til Sengen det meste af Vinteren og ofte flere Maaneder om Sommeren med.

Der blev fire Børn i Ægteskabet, hvoraf jeg var det ældste, efter mig en Pige $2\frac{1}{2}$ Aar yngre, saa en Dreng igen, $2\frac{1}{2}$ Aar yngre, og endelig den sidste Dreng $2\frac{1}{2}$ Aar efter.

Min Søster blev kun 6 Aar gammel. De første 3 Aar var hun plaget af en slem, flydende Eksem baade i Ansigtet og over hele Kroppen. Det kløede ulideligt, og vore Forældre søgte baade Lægehjælp og kloge Mænd

og Koner vidt og bredt, men intet hjalp. Saa kom der til Eskelund en ny ung Læge (Eskelund er en Del af Brørup Sogn). Hans Navn var Adolf. v. Freisleben; han fik min Søster under Behandling og kurerede hende paa tre Maaneder, saa hun blev fuldstændig ren og skær i Huden. Men saa fik hun Brystsyege og Astma — det kunde Freisleben ikke klare, og min Søster døde.

Fars Sygdom gjorde, at vi ofte fik Brug for Freisleben, og vi frygtede ofte Lægeregningen — dengang var der jo ikke den Sygekassehjælp, der findes nu om Dage. Men Freisleben var en velhavende Mand og dertil et ejegodt Menneske, og ofte skete det, at han i Stedet for en Regning gav mine Forældre en Tikroneseddel eller sagde: „Send Kristian op i Morgen med en Kurv og en Mælkespand, saa skal jeg lade min Kone lave noget god Mad til jer alle.“

Freisleben var Læge i Eskelund til efter Fars Død, og jeg husker, han stod med foldede Hænder ved Fars Kiste, og mens hans Øjne duggedes, sagde han til Mor: „Deres Mand har lidt mere, end noget Menneske aner!“ Paa Dødsattesten stod der: „Dødsarsag: Kronisk Lungebetændelse“.

Da jeg var ca. 2 Aar, skete der en Begivenhed ved Malt Kirke, som fik ikke saa lidt Indflydelse paa vore Levevilkaar, selv om disse fremdeles forblev trange.

Ved Kirkens østre Gavl var en Klokkestabel, hvori Kirkeklokken hang. Klokken blev betjent af en gammel Mand ved Navn Peder Iversen — han var ogsaa Graver og hvad man nu om Dage kalder Kirkebetjent. (Peder Iversen var Bedstefar til den senere kendte Thegrosserer Iversen, Firmaet Iversen og Larsen i København). En Sommeraften 1878, da Peder Iversen stod og ringede Solen ned, styrtede Klokkestabelen sammen, og Iversen blev dræbt ved Sammenstyrtningen.

Efter denne Begivenhed blev mine Forældre antaget som Ringer og Graver ved Malt Kirke. Lønningen for at ringe til Hellig og Søgn samt holde Kirken ren og Kirkegaardens Gange skuffet og revet var 60 Kr. aarlig. Den Del af Kirkegaardsjorden, som havde Gravejere, skulde

disse lade holde ren. De kunde godt selv foretage Renholdelsen, men de fleste lejede os til det, og vi fik sædvanligvis for een Grav at holde en Sommer 30 Øre, for 4 Grave 1 Krone, og for større Gravpladser forholdsvis opefter. — Den Jord, som ikke havde Gravejere eller var under det offentlige, laa gerne hen i Grønsvær.

En voksen Grav at grave gav som Regel 2¹/₂—3 Kr. Dog hændte det, at mere velstillede gav 4—5 Kr., en ganske enkelt Gang endog 10 Kr. Saaledes f. Eks., da Pastor Jens Schjørrings Hustru blev begravet. (Jens Schjørring er Forfatter til Salmen „Kærlighed fra Gud“). Aarsagen til, at hun blev ført fra Sjælland og til Malt Kirkegaard, var, at deres Datter Dagmar var gift i Askov med Højskolelærer Poul Bjerge, og hun var paa dette Tidspunkt ude af Stand til at rejse til Sjælland. Jeg ringede Klokken (den kan ringes inde fra Kirken), og desaaarsag overværede jeg Højtideligheden i Kirken. Jeg mindes, hvorledes den gamle Præst i sin Tale over sin Hustru sagde: „Da Dagmar ikke kan komme til Mor, saa kommer Mor til Dagmar for at blive begravet i hendes Nærhed.“

Det blev kun faa Aar, Far kunde magte at grave Gravene; vi maatte derfor leje en Mand til at grave dem. Han fik 1 Kr. og Kosten for at grave Grav til en voksen. Mindre Grave gravede Mor eller jeg, efterhaanden som jeg blev større. Vi havde kortskaffet Spade og Skovl til dette Formaal. (Jeg bruger Ordet „vi“ i dette Afsnit, fordi jeg var Partner i alt, hvad der hører dette til). Det blev min Opgave at skuffe og rive Gange, klippe Hække o. s. v. og hjælpe Far eller Mor at plante paa Gravene. Vi — min Mor og jeg — gik ogsaa paa Lugearbejde i Roemarkerne. Det var paa den Tid mest Kaalrabi og Cikorierødder, der dyrkedes. En Mand i Vejen — Gaardejer Johannes Lauridsen — havde anlagt et Cikorietørreri og paa Egnen skabt Interesse for Cikoriedyrkning.

Nævnte Johannes Lauridsen blev senere Sjælen i det meste af, hvad der gjorde Vejen til en Industriby. Han anlagde Cikoriefabrikken „Nørrejylland“, startede som

Aktieselskab Margarinefabrikken „Alfa“, Tagpap- og Vejmaterialefabrikken „Phønix“, blev landbrugsyndig Direktør i Nationalbanken, Landstingsmand og meget andet. Men om min Forbindelse med ham senere.

Min Mor og jeg gik altsaa paa Roearbejde. Vi fik Betaling pr. 100 Favne, og saa vidt jeg husker, kunde vi tilsammen tjene ca. 3 Kroner om Dagen. Vi var i Marken til lidt før Solnedgang; een af os skulde jo hjem og ringe Solen ned, thi var Far saa rask, at han kunde passe sit Haandværksarbejde, kom han først hjem efter den Tid, og var han syg, kunde han jo ikke ringe. For øvrigt fulgte Ringningen Solens Op- og Nedgangstid — altsaa i de længste Sommerdage ved halv fire Tiden om Morgen og ni Tiden om Aftenen.

Mor gik ogsaa ud at vaske; det gav 1 Krone og Kosten for en Dag fra 6 Morgen og til Aften.

Undertiden var der ogsaa en Aftenmalkning paa en af de omliggende Gaarde, hvis Konen eller Pigen skulde „i By“; det gav 25—35 Øre og en Slat Mælk med hjem.

Et Par Aar var der mange Oldenborrer, og der blev af det Offentlige organiseret Kamp mod dem. De sværmede om Aftenen og satte sig i Træerne, naar Mørket faldt paa. Naar vi saa stod op ved 2-Tiden om Natten, kunde vi ryste dem ned; det gik hurtigt med at samle dem i Spande og derfra fylde dem i Sække; de hang gerne sammen to og to (Parring). Vi samlede som Regel 2—3 store Sækfulde hver tidlig Morgen og transporterede dem til en Gaard, hvor de havde en stor Gruekedel, der var i Kog hele Dagen, og her stod en Karl Dagen lang og kogte Oldenborrer, hvorefter de kastedes paa Møddingen. Ved Aftenstid hentede vi de tomme Sække, og saa gik det løs næste Nat igen. Det var ikke nogen daarlig Forretning at samle Oldenborrer. Da mine Brødre var henholdsvis 5 og 8 Aar yngre end jeg, blev det Far, Mor og mig, der maatte tage Tørnen.

Vinteraftener benyttede Mor til at strikke, lappe og sy. Hun kartede og spandt ogsaa, og vi Drengene lærte selv at stoppe vore Strømper. Jeg læste Lektier, hvilket

ikke tog lang Tid. Jeg læste mange Historier; Sognet havde et lille Laanebibliotek, der var installeret hos Købmanden, og jeg var flittig Boglaaner. Jeg gik ogsaa et Par Vintre til Aftenhusflidsskole i Askov; dér lavede vi Billedrammer, Syæsker o. l. og skar Figurer i Almuestil — et Arbejde, som vi ogsaa kunde lave hjemme.

Kosten derhjemme var spartansk: om Morgenens Rugbrød med Sirup og et lille Stykke Franskbrød, dertil tynd Kaffe, om Middagen Grød, Vælling, Grønkaalsuppe eller Ærtesuppe, rigeligt med Kartofler og lidt Kød eller stegt Flæsk. Pandekager var en Ret, vi holdt meget af. Vi Drengene stod altid op og spiste — saa kunde vi bedre naa.

Det hændte ogsaa, at der fra en og anden kom lidt god Mad til Far; der var gerne saa rigeligt, at vi Børn fik Lov at smage — det ønskede Far altid, vi skulde.

Juleaften blev der budt paa Hønsekødsuppe, og vi havde altid et lille Juletræ. Mor bagte til Jul i den store murede Ovn Hvedebrød, der varede helt til Paaske; det blev noget tørt til sidst! Af og til fik vi ogsaa af en Bonde en Skæppe Rug, der byttedes til Rugbrød hos Bageren.

Jeg fik ogsaa en Tjans hos Sogneraadsformanden, Niels Hansen, der kun boede 4—5 Minutters Gang fra mit Hjem. Han var en meget intelligent og i mange Henseender dygtig Mand, men ikke nogen dygtig Landmand. Som Oplæser og Recitator var han kendt viden om; ligeledes var han ogsaa Instruktør ved Dilettantkomedier, som var meget brugt paa vor Egn. Naar der var Komedie i vort Forsamlingshus, skaffede han mig altid en Fribillet. Han gav ogsaa nogen Undervisning ved Askov Højskole, ligesom han underviste i Fysik ved Estrupmark Skole, hvor jeg fik min Skoleundervisning.

Niels Hansen var ofte glemsom med det øjeblikkelige. Det førte med sig, at han ofte havde Brug for en rask Dreng til at løbe med Brevbesked for sig — særlig til Sogneraadsmedlemmerne i de to Sogne, der udgjorde Kommunen —, og den Bestilling fik jeg. Han kaldte mig sin „Lynstraale“! Det kunde hændes, at han kom

en Sommeraften ved 7—8-Tiden med en Rundskrivelse til Sogneraadsmedlemmerne, og saa gik det trap-trap paa bare Fødder og mest i Trav de mindst 3 Mil, en saadan Tur strakte sig over. Eller han kom tre Kvarter før Togtid med et Brev til den $\frac{3}{4}$ Mil borte liggende Vejen Station; saa gjaldt det om at bruge Sokkerne! Det hændte, at jeg blev sendt saa sent af Sted til Stationen, at det var over Lukketid, før jeg naaede frem. Saa bandede den gamle Stationsforstander (der ogsaa var Postmester), Kaptajn Lundby, fælt (han var Broder til Kunstmaleren J. Th. Lundby). Det endte dog ofte med, at han stak mig en 25-Øre, idet han sagde: „Skrub saa af med dig — men sig til Niels Hansen, at næste Gang skal han sende dig noget før!“

Jeg førte disse Ture i Regning, og vi gjorde op hvert Kvartal, hvor der da i Reglen var 6—8 Kr. til mig.

Forsamlingshuset i Malt byggedes midt i 80erne. Det kom til at ligge i et Hjørne af vor Have, hvad der betød et Tab i Jordareal, men det erstattedes ved, at vi fik overdraget Rengøringen af Huset o. s. v.: det benyttedes bl. a. hver Uge til Gymnastik.

Ogsaa i Præstegaarden kom Mor og jeg ofte, særlig i Pastor Nissens Tid, og vi nød meget godt derfra. Jeg sad ofte hos Præstens Børn om Aftenen.

Nævnte Pastor Nissen var senere den Provst Nissen fra Haderslev — hvor han var født —, der ved Genforeningen 1920 modtog Christian X ved den gamle Grænse ved Frederikshøj og ledsagede Kongen til Tyrstrup Kirke, hvor en kort Andagt blev holdt.

Min Skoleundervisning fik jeg som tidligere nævnt i Estrupmark Skole hos Lærer P. Mejer. Han var en meget dygtig Lærer, der lagde megen Vægt paa Dansk og Regning, men ogsaa var god til de øvrige Skolefag. Jeg havde let ved at klare mig i Skolen. Der var kun to ordinære Klasser i Skolen, og da jeg var 9 Aar, kom jeg i øverste Klasse. Om Vinteren gik vi fra halv ni til fire med en Times Middag, om Sommeren een halv Dag om Ugen.

Der var ved initiativ fra forskellig Side blevet oprettet

en 3. Klasse, der kaldtes Betalingsskolen. Der var en Del Elever fra de omliggende Sogne, halvvoxne 16—18-aarige, der søgte den. De betalte saa vidt jeg husker 30 Kr. for en Vinters Undervisning. Mindrebemidlede og mindreaarige kunde faa Friplads, forudsat at de var fremmelige i Skolen. Jeg kom der, da jeg var 11 Aar, og gik der tre Vintre, hvorefter den blev nedlagt paa Grund af manglende Elevantal, saa jeg maatte rykke ind i den gamle 2. Klasse den Vinter, jeg gik til Konfirmationsforberedelse. I Betalingsskolen havde vi Geometri, Fysik, Frihaandstegning og Verdenshistorie foruden de almindelige Skolefag. Der var ansat en Vinterlærer, der sammen med Mejer og den tidligere nævnte Niels Hansen delte Undervisningen mellem sig.

I min Skoletid havde vi kun een Skoleudflugt, den fandt Sted den 5. Juli 1889 — Dagen før 40-Aarsdagen for Fredericia-Slaget. Der var denne Dag samlet flere Tusinde Børn fra det sydlige Jylland og Fyn, og det blev en uforglemmelig Dag.

Søndag Eftermiddag læste Mor altid en Prædiken af P. E. Blumes Prædikenbog. Den havde Pastor Hansted foræret os ved sin Bortrejse i 1886. Han var en god Mand med stor Forstaaelse for Smaakaarsfolk. Han talte flere Gange mine Forældres Sag i Sygekassebestyrelsen, hvor nogle efterhaanden mente, at Frederik trak for meget paa Kassen — 40 Øre om Dagen i 16 Uger næsten hver Vinter.

Hvert Efteraar kom Gantzel fra Ribe og var en Tur rundt i Sognet for at optage Bestilling paa Reb til Levering det følgende Foraar. Alt sendtes under eet i Bundter med Navn ved til os, og vi delte det saa ud til Bønderne, naar de kom kørende til Kirke. Det tjente vi ogsaa lidt ved — foruden at vi fik vort eget Behov af Reb gratis.

Farbror Peder glemte som allerede omtalt ikke sin fattige Broder. Nogle Gange aarligt kom der en Postanvisning paa 10 Kr. fra ham; ligeledes af og til en Pakke aflagt Tøj, der blev syet om til os tre Drenge. Et saadant Sæt omsyet Tøj blev mit Konfirmations-

udstyr. Hvert Foraar var vi i Skoven og plukkede en Kurvfuld Skovmærker, der blev sendt til ham. Det satte han stor Pris paa, da der ved Varde ikke var meget af den Slags.

Een eneste Gang mens jeg var Barn besøgte jeg Farbror. Jeg var da vist omkring 8 Aar. Vi havde skaffet ham en god Pige at tjene fra Malt; hendes Far vilde saa om Sommeren besøge hende, og jeg fik Lov at rejse med. De Sko, jeg havde paa, var gamle og daarlige, men jeg havde ingen bedre. Min Tante saa straks, at mine Sko var ringe, og Pigen fik Besked om at tage mig med ud i Byen og købe et Par pæne Sko til mig. Jeg var vel nok glad og stolt over de nye Sko med Fjeder i Siderne; de havde kostet 7 Kr. Det var med Stolthed, jeg præsenterede dem ved Hjemkomsten. Desuden havde jeg en Tier og en stor Pakke Tøj, men det bedste af det hele var næsten to Fotografier, et af Farbror og et af Tante; de sad i nogle meget smukke, i Horn udskaarne rammer. Jeg har disse meget sjældne Rammer endnu.

Nu nærmede sig Tiden for min Konfirmation og dermed Spørgsmaalet om, hvad jeg skulde være. Da jeg var lille og spinkel, mente mine Forældre, det var bedst, om jeg blev Skrædder. Dertil havde jeg absolut ingen Lyst. Jeg vilde gerne i Handelslære, saa jeg engang kunde blive Købmand ligesom Farbror Peder, men om dette kunde der slet ikke være Tale — jeg ville aldrig selv kunne faa en Forretning, dertil var vi alt for fattige.

Nu førte Omstændighederne med sig, at jeg kom ud for et stort Valg.

I Skolen havde vi faaet til Opgave at skrive en Stil med Titlen „Naar lyder Kirkeklokken?“ Der var ikke ret mange af Eleverne, der fik skrevet ret meget om dette Emne, men for mig lykkedes det; maaske havde jeg et følsomt Sind. I hvert Fald tog Præsten efter overstaaet Eksamen min Stilebog med sig hjem, og en Dag kom min Far og spurgte mig meget højtidelig, om ikke jeg kunde tænke mig at studere. Nej, svarede jeg. Om jeg da ikke syntes, det kunde være stort at komme hjem med Studenterhue? Jeg spurgte, hvordan det i det hele

taget skulde gaa til, naar der ikke engang kunde være Mulighed for at blive Købmand. Ja, svarede Far, det hang da saadan sammen, at den Stil om Kirkeklokken havde Præsten vist til formående Folk i Askov, og det havde ført til, at de mente, jeg burde hjælpes til at studere, og — sagde Far — saa kan du maaske blive Præst! Men dette fristede mig ikke; var der noget, jeg afgjort ikke vilde være, saa var det Præst.

Der røg den Illusion for mine Forældre.

Konfirmationen var overstaaet. Jeg husker ikke, om jeg i det hele taget fik nogen Gaver i den Anledning; noget saadant var ikke meget brugt dengang. Der var kun ganske faa Gæster, deriblandt Morbror Knud fra Bækbølling. Kun een Ting husker jeg: Jeg fik et smukt Kort med Guldsnit og med Roser og Forglemmigejer paatrykt. Jeg fik det af en Pige, der var moderløs; hun var opvokset hos vor Nabo Bødkeren; dér havde hun passet Børnene. Vi havde gaaet i Skole og til Præst sammen og blev nu konfirmeret sammen. Vi var meget gode Venner — hun havde en stor Plads i mit Drengenhjerte —, men hun blev tidligt voksen, og vi tabte hinanden af Syne.

Jeg blev hjemme de første Maaneder efter Konfirmationen. Jeg arbejdede paa Kirkegaarden, og der kunde ikke rigtig blive Klarhed over, hvad jeg skulde være.

Saa kom der fra Vejen en Malermester og hans Svend for at male Loft m. m. i Kirken; jeg fik Lov at komme op til dem paa Stilladset, fik ogsaa stukket en Pensel i Haanden, og jeg syntes, det var helt sjov.

Malermester Andersen og Far maa have talt sammen, for en Dag sagde Far til mig: „Ja, hvis du vil være Maler, saa kan du komme i Lære hos Maler Andersen, saa kan du blive rigtig Maler som Farbror Viktor. Jeg véd, at Andersen er en dygtig Maler.“

Og her slog jeg til. Jeg kom i Malerlære den 1. August 1891, og jeg fortrød det aldrig.

Paa Værkstedet var opslaaet et Skilt, hvorpaa der stod: „Enhver Ting paa sit Sted — et bestemt Sted til hver Ting.“ Det var noget, der skulde overholdes.

Læretiden var fire Aar med Kost og Logi og 50 Kr. det sidste Aar. Det blev fysisk set en haard Tid. Arbejdstiden var fra 6 Morgen til 7 Aften med et Kvarter Frokost, et Kvarter Vesper og 1 Time Middag. Vi skulde være paa Arbejdspladsen til Arbejdstidens Begyndelse, selv om der var lang vej, og vi maatte ikke forlade Arbejdspladsen før Fyraften. Al Tilrettelægning og Borttrydning af Materialer skulde foretages før og efter den egentlige Arbejdstid.

Lærlingen skulde transportere alle Materialer, enten i Kurv eller paa Trækvogn; det var yderst sjældent, at Mester tog et Nap med ved Transporten, og han saa heller ikke gerne, at Svendene gjorde det.

Men ellers var Mester en god Mand, retfærdig og omhyggelig med at undervise og forklare hvorfor og hvorledes.

Jeg delte Værelse og Seng med Svenden; det var et lille Værelse med Tagvindue med kun een Rude. Husets eneste Skorsten gik i det ene Hjørne op gennem Værelset, saa der var om Vinteren altid lidt tempereret.

Der var ikke noget med at løbe paa Gaden om Aftenen. Vilde jeg nogen Steder, maatte jeg først spørge om Forlov. Kun Søndag Aften var Gadedøren ulaast; da kunde jeg komme ind uden Vrøvl, selv om det var sent — dog helst inden Midnat.

Vi fik en fortrinlig Kost, meget bedre end jeg var vant til hjemmefra. Et tykt Lag Smør paa Brødet (Margarine var dengang lige i sin Vorden, og „Madammen“ — saadan benævnedes Mesters Kone — vilde ikke have Margarine i Huset), tykt med Paalæg paa Frokost- og Aften-Mellemmaderne og Marmelade eller Honning til Morgenkaffen.

Maaltiderne indtoges i Køkkenet og altid sammen med Mester og Madammen.

Sengen var ogsaa meget bedre end derhjemme, med tykke varme Dynner og en god Tangmadras.

Blev der arbejdet over Aften eller Søndag Formiddag, vankede der altid en Skilling, i Førstningen 35—50 Øre, senere en hel Krone for en Søndag Formiddag.

Der var ingen Teknisk Skole, men de lange Vinteraftener stod vi i Køkkenet og tegnede Ornamentik og Skilteudkast, tildels frihaands, men undertiden brugte vi Passer og Lineal.

Efter to Aars Forløb fik vi en Lærling mere; saa blev det lettere for mig. Ganske vist skulde den anden Lærling have visse Fordele, han var fra et velstaaende Hjem og et Aar ældre end jeg (Søn fra Kjær Mølle i Hejls Sogn, et af de saakaldte otte Sogne Syd for Kolding). Han skulde have eget Værelse, men selv bringe Sengen med; der skulde af hans Far betales 300 Kr. for ham i hans Læretid, men saa skulde han kun staa tre Aar i Lære, da det var Meningen, han skulde i Skole og paa Akademiet i København.

I det daglige Arbejde blev der dog ikke gjort Forskel paa os. Hver maatte tage sin Tørn med i enhver Henseende, og Mester gjorde ingen Forskel med Hensyn til vor Oplæring. Jeg havde de to Aars Forspring rent fagligt, og dem holdt jeg.

Vinteren 1892—93 havde Pastor Sveistrup en Brodersøn som Kapellan; denne interesserede sig for Ungdommen, han talte med Mester om det, og der blev oprettet en Aftenskole med 3—4 Aftener om Ugen i Haandværkerhuset, som ejedes af Haandværkerforeningen. Der var en 12—15 Lærlinge, der søgte Aftenskolen. Kapellanen holdt Foredrag, Mester underviste i Tegning, en ung Skolelærer havde Regning, og en Huslærer fra Grønvang talte om aktuelle Emner. — Pastor Sveistrup døde Sommeren 1893, og saa rejste Kapellanen, hvorefter Skolen opløstes.

Men Vinteren 1893—94 (eller maaske 1894—95) kom to unge Malere til Grønvang nogle Maaneder. De var lige sprunget ud fra Akademiet. Paa Grønvang var der Sommeren før opført et stort, flot Stuehus, og dér fik de to unge Malere Lov at boltre sig med at male og dekorere en ret stor Havesal med Søjler. De to unge Malere var henholdsvis Niels Thermansen, senere Konservator ved Nationalmuseet (han var Søn af den kendte Folketingsmand Niels Jokum Thermansen, benævnt

„Danmarks lærdeste Bonde“, og ven med Lauridsen, Grønvang, og boede i vort Annexsogn Læborg) og Jens Møller Jensen, der malede Københavns nye Raadhus og senere oprettede Skolen for Dansk Kunsthaandværk i København, og som i mange Henseender blev Banebryder saavel for Malerhaandværket som paa Møbelomraadet.

Thermansen gav nu os to Lærlinge 2—3 Afteners Tegneundervisning om Ugen i nogle Uger; vi tegnede efter Gipsafstøbninger og havde Udbytte deraf.

Min Læremester var meget politisk interesseret, og selv om han i mangt og meget holdt paa de gamle Traditioner, saa var han dog demokratisk indstillet. Han var Venstremnad af Chr. Bergs Parti og Hader af Provisoriet og de lyseblaa Gendarmer fra Estrups Tid. Han holdt flere Aviser og saa gerne, at vi læste i dem. Hjemme i mit Barndomshjem havde vi ingen Aviser — det var der ikke Raad til.

Mester tog gerne os Lærlinge med til Fester og Udflugter i Haandværkerforeningen og ogsaa til Grundlovsfest i Skibelund Krat.

Oplæsninger og Dilettantkomedier gav han os altid Billet til.

Vi havde meget Arbejde hos Lærerne ved Askov Højskole, særlig hos Professor Poul la Cour og Poul Bjerge. Derimod kom vi ikke paa selve Højskolen; her havde min Mesters Læremester Arbejdet, han boede i Holsted, havde tidligere boet ved Skodborghus og var en meget dygtig Haandværker.

Ogsaa paa Ladelund Landbrugsskole hos Forstander Niels Pedersen havde vi meget Arbejde; det var en drøj Tur derhen med Trækvogn — der er over en Mil —, men vi blev der om Natten, naar vi da ikke skulde hjem efter flere Materialer.

Det var min Tjans at grave Mesters Have hvert Efteraar og skuffe og rive om Sommeren, altsammen i Fritiden, men Madammen var ikke knap med Drikkepenge for saadant Arbejde. Det hændte ogsaa, at hun

gav mig lidt Bagværk eller andet godt med hjem. Jeg var som Regel hjemme hver Søndag.

I mit Lærefæstemaal var det bestemt, at jeg hver Sommer skulde have fri i 8 Dage paa den Tid, hvor Hækkene paa Kirkegaarden skulde klippes; saa udførte jeg dette Arbejde for Mor, thi det havde hun aldrig rigtig kunnet komme efter.

Det blev strengt overholdt med at sige De til Mester, Svendene og Madammen, men Madammen sagde ogsaa De til Lærlingene. Jeg følte mig ordentlig ved at blive tiltalt med De, men hun var saadan lidt fornemt anlagt.

Jeg skulde hver Morgen pudse Mesters Sko, ogsaa under Svangen.

Omkring ved den Tid, da jeg kom i Lære, blev Alderdomsunderstøttelsesloven gennemført. De nydendes Alder blev fastsat til, at de skulde være fyldt 60 Aar. Sogneraadene skulde skønne, om de var værdige trængende, og der var en Bestemmelse om, at den paa-gældende ikke maatte have modtaget Fattighjælp de sidste ti Aar. Nu havde mine Forældre aldrig søgt Fattighjælp; men dengang min Søster døde (1885), var det meget smaat derhjemme, og Sogneraadsformanden (den tidligere nævnte Niels Hansen) kom da og ville overrække mine Forældre 25 Kroner. Da de sagde, de ikke ønskede Fattighjælp, svarede han: „Det er ikke Fattighjælp og vil aldrig blive regnet som saadan, men vi synes i Sogneraadet, at I har haardt Brug for en Haandsrækning i en trang Tid.“ Saa tog de mod de 25 Kr. Da saa nævnte Lov var vedtaget og min Far var syg og over 60 Aar, søgte han om Alderdomsunderstøttelse; men nu var der kommet en anden Formand, og han bladede tilbage i Regnskaberne og fandt de 25 Kr. opført som Fattighjælp. Posteringen var sikkert ikke sket i nogen ond Hensigt, men det skulde jo føres et Sted — og det kostede nu min Far Understøttelsen i 4—5 Aar. Da de var gaaet, fik han straks bevilget 10 Kr. om Maaneden, og Beløbet blev saa vidt jeg husker senere forhøjet til 15 Kr. de sidste Aar, han levede.

Naa, min Læretid fik Ende. Den 1. August 1895

fik jeg Lærebrev, hvori stod, at „Malersvend Kristian Nielsen har staaet i Lære hos undertegnede i 4 Aar fra 1. August 1891 til 1. August 1895 og i den Tid opnaaet Dygtighed i Malerfaget, hvorfor jeg herved anbefaler ham til alle vedkommende. Vejen, den 1. August 1895. A. N. Andersen.“

Man vil forstaa, at min Læremester ikke var en Mand af mange Ord.

Svendeprøver var paa den Tid ikke meget brugt — i Særdeleshed ikke paa Landet.

Jeg havde gennem en Annonce faaet Plads i Sønder Stenderup to Mil sydøst for Kolding. Det var hos en lille Malermester, der havde været nogle Aar i Amerika. Det var beskedne Forhold — jeg spiste hos Mester, men maatte logere hos hans Far, der var Skomager i Landsbyen. Jeg delte her Værelse og Seng med hans Skomagerlærling. Jeg kom godt ud af det med dem alle og lærte ogsaa et og andet nyt, som Mester havde sat sig ind i i Amerika.

Malernes Fagforening var dengang kun i sin Vorden. Der var ganske vist en Afdeling af den i Kolding, og jeg var ogsaa tilmeldt, men med Hensyn til Aflønning var det ude paa Landet saa som saa — ogsaa her. Desuden vidste jeg, at i Vejen lønnedes efter, hvad Mester syntes, at Svenden var værd. Jeg fik 6 Kr. om Ugen plus Kost og Logi.

Sdr. Stenderup var et aristokratisk Sogn. Storbønderne sagde rask væk du til Arbejderne, men forlangte at faa De igen. De kørte i lukkede Vogne til Kirke, og adskillige havde Kusk i Liberi ligesom Herremanden paa Estrup; men ellers var de saamænd flinke nok. For det meste spiste vi i Borgestuen sammen med Tjenestefolkene paa Gaardene, hvor vi arbejdede.

Jeg havde ikke været der ret mange Dage, før der kom Bud fra en af Bønderne om at hjælpe med Kornindbjergningen et Par Dage. Det var vi ikke vant til paa min Hjemegn, men Mester sagde, at det var vi skam nødt til, for Kornet skulde jo bjerges. Jeg gik ogsaa med og tog jo heller ingen Skade af det.

Jeg var i Sdr. Stenderup til hen mod jul, men da der saa ikke var mere at lave, rejste jeg til mit Hjem og skaffede mig lidt Malerarbejde hist og her. Materialer købte jeg dels hos Købmanden, dels hos min Læremester, og han var altid flink til at give mig Rabat. Paa den Maade gik et Par Maaneder. Arbejdsløshedsunderstøttelse var et ukendt Begreb. Sidst i Februar 1896 fik jeg min Fagforeningsbog og Rejsebogen fra Haandværkssvendenes Rejse- og Sygeforening afstemplet i Kolding og rejste til Flensborg (dengang var der ikke noget med Pas og andre Dikkedarer — Verden stod aaben).

Jeg kom straks i Arbejde hos en Malermester Holm, men han var drikkelig, saa jeg blev ikke længe hos ham, skønt han kunde tale dansk og i og for sig var flink nok. Jeg kom saa til at arbejde for Firmaet Jessen og Christiansen. De var blandt de førende i Faget, men helt igennem tysktalende, hvad jeg dog hurtigt kom efter. De var uhyre flinke, og der blev lavet meget fint Arbejde — alt skulde være tip-top. Jeg kom bl. a. med til at male i Gromen Keller (en kendt Vinrestaurant). Jeg fandt mig snart Kammerater, og om Søndagen tog vi paa Spadsereture til Oversø og Sankelmark, eller vi tog paa Sejltur paa den skønne Flensborg Fjord.

Flensborg var i hvert Fald dengang en herlig By. Alle var saa flinke, baade Tyskere og Danske, og selv om de kævledes en Del i den tyske og den danske Presse, saa fik man dog Indtryk af, at Flensborgere var Flensborgere uanset Nationaliteten; man var lige velset som Haandværker, enten man kom i tyske eller danske Hjem.

Jeg boede og spiste i et lille Pensionat paa Hjørnet af Südermarkt og Rothestrasse. Det var et stort, gammelt Hus, paa hvis Gavl stod „Stadt Hamburg“. Værtinden talte baade dansk og tysk og var lige elskværdig mod alle.

Jeg var i Flensborg til hen i Oktober, saa var der ikke mere Arbejde. Jeg rejste til Slesvig og var saa heldig at faa Plads hos en danskfødt Mester — han

havde endog arbejdet sammen med min Læremester i København, men han var meget tyskindstillet og talte nødig dansk. Han havde mange tyske Tillidshverv.

I Slesvig var Danskere ikke nær saa velsete som i Flensborg. Jeg befandt mig ikke nær saa godt der, selv om der var en Del at se: Gottorp Slot, der benyttedes til Husarkaserne, Domkirken m. m. Jeg var der til sidst i November, rejste saa atter hjem og var heldig at faa Arbejde hos Malermester Madsen i Vejen. Han havde sammen med min Læremester Malerarbejdet ved den nye Kirke, der da byggedes her; den blev indviet kort før Jul.

Jeg havde i Flensborg erhvervet mig nogen Færdighed i at bruge langhaaret Konturpensel i Kalkfarve, og dette førte til, at jeg kom til at dekorere med gotiske Motiver omkring Vinduerne i Kirken. Min Læremester var helt stolt paa mine Vegne over, at jeg kunde lave det. Arbejdet varede til lidt før jul, og Vinteren gik paa samme Maade som den forrige.

Før jeg rejste ud i 1897, var der sket det, at mine Forældre gerne vilde købe det gamle Kirkehus. De kunde fra forskellig Side faa økonomisk Støtte til dette. Min Mor og jeg fulgtes sidst paa Vinteren til et Sogneraadsmøde og fremførte vort Ærinde. Vi blev i og for sig velvilligt modtaget, og saavel Formanden som andre i Raadet udtalte sig velvilligt, men pludselig tog det mest fremtrædende Medlem fra Folding Sogn Ordet (det var Mølleeejer Ebbesen, Sønderskov Mølle); han sagde: „Nej, dette Hus skal ikke sælges, thi i saa Fald faar den gamle Rønne Lov at staa i mange Aar endnu. Nej, den skal brydes ned saa snart ske kan, og saa bygger vi et ordentligt Hus med Sogneraadslokale, Kirkebetjentbolig, Staldplads til en Del Heste og Kørestald til Herregaardene, og saa kan vi ogsaa faa en ordentlig Leje af Huset.“ Dette vandt almindelig Tilslutning, og Mor og jeg forlod Mødet triste i Sind.

Kort Tid efter fik mine Forældre Opsigelse til at flytte til Maj, da Huset skulde nedbrydes. Man vilde dog lade dem faa første Bud paa Stillingen, naar det

nye Hus var bygget, men det turde de ikke binde an med. De vovede ikke at sætte sig for en stor Husleje, passe opstaldede Heste, servere for Sogneraadsmøder ved Møder og meget andet. De frasagde sig Stillingen, købte et lille Hus i Brørup Sogn lige ved Banelinien og kun et Kvarters Gang fra Ladelund Landbrugsskole. Det var et lille beskedent, straaet Hus med to smaa Værelser, Køkken, Gang og et lille Kammer samt et Udhus til Brændsel m. m. og en god Have. Hertil flyttede de 1. Maj, og jeg hjalp med Flytningen.

Min Mor fik Arbejde paa Ladelund saa meget, som hun kunde være hjemmefra. Desuden fik hun en Del Elever at vaske for. Min Far laa nu praktisk talt altid syg.

Jeg rejste atter til Flensborg og arbejdede Sommeren igennem hos Jessen og Christiansen. Jeg kunde lave pænt Arbejde i Aadring af Ege-, Nødde- og Mahognitræ, og dette kom mig til Gode. Til Gengæld lærte jeg og fik en Del Færdighed i Limfarveteknik og Dekoration. Firmaet var saadan indstillet, at de gerne modtog, hvad en fremmed kunde yde, men ikke ensidigt; de gav gerne igen, hvad en fremmed havde Brug for senere. Der var med andre Ord en udmærket Vekselvirkning.

Jeg kom hjem igen først i December, og før Jul traf jeg en ung Pige, som jeg blev meget indtaget i. Vi blev forlovet lige efter Nytaar; hun hed Marie Lyngsø og tjente paa en Gaard ved Skibelund hos gode og dygtige Mennesker. Hun var om Efteraaret fyldt 16 Aar, saa det var ung Kærlighed, og vi havde Tiden for os. Hun var Datter af en Herregaardsdaglejer og Huggehuskarl fra den lille Herregaard Ravnholt i Gesten Sogn. Hun havde været ude at tjene fra sit 10. Aar; de var i alt elleve Sødskende i hendes Hjem, og hun var den næst- yngste.

Egentlig lovede jeg Marie at blive her i Landet foreløbig og havde derfor efter en Annonce faaet Arbejde i Holstebro. Det deroppe passede mig imidlertid ikke, og da jeg traf en ung Malersvend Peter Jensen fra Beder ved Aarhus, der havde stor Lyst til at komme

sydpaa, men var ængstelig for Sproget, blev jeg klar over, at ogsaa jeg maatte sydpaa igen, og vi besluttede at rejse sammen. Vi rejste i Paasken lige igennem til Flensborg og fik Arbejde hos Malermester Rossi, en gammel fin Mester.

Jeg skrev til Marie, at jeg var kommet til den Overbevisning, at skulde vor Fremtid lykkes, maatte jeg tage en rigtig Tur ud for at uddanne mig, men jeg vilde komme en Tur hjem i Pinsen, og saa skulde hun med hjem til mine Forældre — det havde hun endnu ikke været. Hun svarede, at hun glædede sig til Pinsen, men vilde i øvrigt vente paa mig, saa længe det skulde være.

Jeg var hjemme i Pinsen. Mine Forældre var meget glade for Marie; hun var saa sød og rar og ligefrem og fornuftig i alle Retninger. Hun var heller ikke ked af, at jeg rejste igen — det skulde jo være for vort fælles bedste. Hun sagde ogsaa, at næste Aar vilde hun lære at sy, for det kunde altid komme os til Nytte.

Min Kammerat Peter og jeg mødtes i Flensborg igen 2. Pinsedag og rejste straks til Byen Hannover, hvor vi arbejdede sammen nogle faa Uger.

Paa Mariæ Kirkegaard i Hannover saa vi en mærkelig Grav. Det meget store Gravmæle var opbygget af store vistnok Sandstensblokke, og ned over disse var hugget ligesom et Tæppe eller maaske snarere som en Pergamentrulle, hvorpaa var indhugget følgende (frit oversat): „Denne til evig Tid købte Grav maa Menneskehaand aldrig aabne“. I de smalle Fuger, der var mellem Stenblokkene, havde øverst oppe engang i længst svunden Tid et Frø fra et Træ fæstnet sig og slaaet Rødder, og disse havde gennem Tiderne banet sig Vej ned, saa der nu stod et stort Træ, der ganske havde sprængt Graven. Monumentets Kvadre hældede nu ud til alle Sider, men blev samtidig holdt fast af Træets Bark, der laa som en Pølle rundt om Træet. Et tavst Bevis paa, Mennesket spaar, men Gud raa'r. . . .

Fra Hannover rejste vi til Køln og frydede os over den prægtige Domkirke, de store Broer over Rhinen samt den gamle St. Ursula Kirke og det i denne værende

Skatkammer, der rummer en Overdaadighed af gamle Kostbarheder uden Lige.

Det vil føre for vidt og er heller ikke min Opgave her at beskrive Köln, hvor jeg for øvrigt har været flere Gange. Vi fandt intet Arbejde, men sad paa Herberg zur Heimat og funderede over, hvor vi skulde rejse hen. Da traadte ind ad Døren en lille Mand med Guldbiller, lang sort Skødefrakke og et langt bølgende, rød-blond Fuldsæg. Han spurgte, om her var Malersvende, og vi traadte frem. Han præsenterede sig som Malermester Peter Bonnat og havde Forretning cirka tre Timers Jernbanerejse fra Köln i det westfalske Industriland, i en lille By, der hed Weidenau a/d Sieg og laa nær ved Købstaden Siegen (Sieg er en lille Biflod til Rhinen). Vi tog med ham.

Rejsen gik gennem Bjergland, og snart røg vi gennem den første Bjergtunnel — af saadanne er der mange fra Köln til Weidenau.

Det var en lille venlig By, vi kom til, med en venlig Befolkning. De fleste Huse var dækket med Skifer lige fra Skorstenen og ned til Jorden, lyse eller grønmalede Vinduer og kulørte Vinduesskodder. Vi faldt hurtigt til i disse Omgivelser. Vi spiste og boede hos Mester; vi sov sammen i en Dobbeltseng. Vi fik 15—18 Mark om Ugen + Kost og Logi. Der var to Sønner i Forretningen, begge Malere; de var henholdsvis 20 og 28 Aar gamle. Den ældste havde gaaet paa Malerskole i Düsseldorf og var en dygtig Maler, den yngste skulde paa Session det kommende Efteraar og blev taget til Infanteriet. (Han faldt i et af de første Slag i første Verdenskrig). Arbejdet var blandet, men skulde altid være godt og pænt. Der var ogsaa en ældre Datter hjemme til at hjælpe Mutter (som Mesters Kone benævnedes). En anden ung Pige tjente hos en Fabrikant, der boede paa 1. Sal; hun hed Marie, kaldet Marichen. Familien paa 1. Sal var Katolikker, Mesters var evangelisk kristne. Lige over for os boede en Minearbejder ved Navn Hermann Schumacher; han havde en køn ung Datter ved Navn Henriette, kaldet Jetchen. I øvrigt var der ogsaa

en Del unge i Nabolaget, og de kom ofte hos Mester Bonnats, hvor der var frit Slag og altid Gemytlighed. Omtrent hele Befolkningen var enten Minearbejdere eller beskæftiget i de store Industrivirksomheder i Jern og Staal, der strækker sig over næsten hele Westfalen.

Om Søndagen gik vi Tur i Bjergene og gik ogsaa i Kirke. Jetchen, der havde en meget smuk Stemme, sang i Kirkekoret. Vi var ogsaa nede i Minerne og saa, hvorledes det foregik. Hele Byen var faktisk undermineret, selv under Floden var der Grubegange, og saadan er der overalt i Westfalen. Om Natten, naar vi laa i vor Seng, kunde vi høre og mærke de dumpe Drøn fra Sprængninger i Dybet.

Lønnen udbetaltes hver 14. Dag, og der var 14 Dages Opsigelse fra begge Sider, om nogen ønskede Arbejdsforholdet ophævet. Da vi skulde have Løn udbetalt anden Gang, sagde Mester til os: „Hvad vil I egentlig gaa med saa mange Penge for? Var det ikke bedre, om I fik udbetalt en 5—10 Mark og jeg satte Resten i Sparekassen? Jeg vil præsentere jer Bogen efter hvert Indskud.“ Det gik vi med til, og det medførte, at vi hver havde omtrent 300 Mark paa Lommen, da vi rejste derfra. — Det var en god Ordning, som mange unge maatte ønske blev praktiseret i Dag.

Det var ind under Jul, og vi snakkede om, hvordan vi skulde forholde os — vi vilde jo længere omkring. Vi var enige om, at vi ikke kunde være bekendt at gaa der til hen i Foraaret og saa stikke af, saa vi sagde op mellem Jul og Nytaar til at rejse omkring 10. Januar. Vi blev fra Mesters Side imødegaaet med, at vi da ikke maatte rejse her lige i Vinterens Hjerter — vi skulde da i hvert Fald blive til hen mod 1. Marts. Men vi holdt fast paa vor Beslutning.

Hen mod Aften den Dag, vi skulde rejse, kaldte gamle Bonnat os ind paa sit Kontor; Mutter var ogsaa til Stede. Her sagde gamle Bonnat til os: „I har været som to fremmede Fugle, der er dumpet ned her i vor Afkrog. Vi har alle været saa glade for jer, og mine Kunder har været godt tilfreds med jer. Om nogen af

jer eller I begge nogensinde igen kommer paa disse Kanter og ikke ønsker at gaa videre, da skal I have Lov at blive her, lige meget om det er Sommer eller Vinter.“ Saa gav han os Mutter og Haanden og sagde: „Gott mit Euch!“

Et Aar senere gjorde min Kammerat Peter Brug af Tilsagnet. Han rejste 8 Dage før Jul fra Danmark og direkte til Weidenau. Han blev hos Bonnats den Vinter og den paafølgende Sommer, blev gift med Jetchen og nedsatte sig som Mester i Nabobyen Kreuztal. Han blev en anset Mand dernede og blev Obermeister for Malerne i Kreis Siegen. Han maatte gøre de sidste 3½ Aar med af Verdenskrigen 1914—18, men slap levende fra det. Han og hans Hustru besøgte os sammen med deres første Barn i 1903, og da de gentog Besøget i 1919, var der to halvvoksne Børn, en Dreng og en Pige, med. De var alle meget udsultede efter Krigen. Jetchen døde 1925. Peter blev gift igen 1927 og besøgte os et Par Gange efter den Tid. Han døde pludselig Natten til Paaskedag 1947. Jeg har gennem de mange Aar staaet i Brevveksling med ham og senere med hans Børn.

Vi rejste altsaa fra Weidenau og blev fulgt til Bane-
gaarden af en stor Flok Ungdom, ogsaa Jetchen og Marichen. Vi rejste først til Frankfurt am Main, dengang en stærkt pulserende Handelsby med ca. 150.000 Indbyggere, hvoraf ca. 10 pCt. var Jøder. Vi saa her det berømte Rotschildhaus, saa vidt jeg ved det oprindelige Hjemsted for det verdensomspændende Penge-
dynasti Rotschild.

Vi saa og var inde i „der alte Römer“ med den pragtfulde Kejsersal. Men Arbejde fandt vi ikke, og Rejsen gik videre til Würzburg. Her var heller intet at opdrive, og saa gik Turen til Nürnberg. I denne herlige gamle By fik vi Arbejde hos Malermester Eugen Müller i Bayreutsche Str.; der var langt over 100 Svende, og vi havde Held til at komme med paa Nybygningsarbejde — det var paa et stort Hotel. Vi var delt i Sjak paa hver en halv Snes Mand. Jeg kom sammen med en ung Dekorationsmaler til at male en halv Snes Lofter; jeg

malede Rokokoornamenter efter Pougas, og han forsynede dem med Blomsterbuketter og Ranker malet paa fri Haand fra Palet. Jeg malede ogsaa en Del Døre i Nødde- og Egetræ, hvad jeg var temmelig fortrolig med fra min Læretid.

Mester var en meget fin Mand; han gik med Diplommatfrakke, Cylinderhat og Handsker og sagde Hrr. til alle sine Svende, og kritiserede han, var det altid paa en udsøgt høflig og korrekt Maade.

Der var en Polever (en Slags Formand) for hvert Sjak. Engang havde jeg en Søndag haft Overarbejde med nogle Døre i et Køkken, og Poleven havde sagt til mig, at det skulde der ikke gøres for meget ud af — det var jo kun i et Køkken. Om Mandagen kom Mester paa Inspektion. „Nein, Hrr. Nielsen, können Sie das nicht besser machen? Wenn es in einem Abort wäre, lässt ich mich es schon gefallen, aber nicht in einer Küche!“ Jeg forklarede saadan og saadan, jeg kunde da godt lave det bedre. Poleven fik en lille høflig Repriemande, og jeg maatte male Dørene om; men jeg fik min fulde Betaling, ogsaa for det kasserede Arbejde.

I Fritiden travede vi rundt i den gamle, interessante By, fulgte Gravene, der gik Byen rundt uden for Murene med de mange Taarne, eller vi gik ad de smalle Gader Byen rundt inden for Murene. Vi var paa den gamle højtliggende Borg med den dybe Brønd og i det femkantede Taarn med de uhyggelige Torturretskaber fra Middelalderen (bl. a. die eiserne Jungfrau).

Om Aftenen kom vi ret ofte i Skandinavisk Forening, „Hulen“, her var Sang og Bægerklang; den havde til Huse i en lille beværtning i Klara Gasse. I Hulen traf vi bl. a. den blandt Naver kendte Arkitekt Zaca Friis. Han var Formand for Foreningen (han er lige nu i 1952 død i København), og vi var med til Kalaset i Hulen paa hans 28 Aars Fødselsdag. — Det blev for øvrigt vor Erfaring, at man skal holde Maade med at gaa i Hulen; har man lidt Penge, skal man nok blive pumpet.

Vi boede i en lille Café og Logihus, der hed „Haus Sachs“. Det laa ud mod Frue Kirkeplads, hvor ogsaa

der schöne Brunnen med sit smukke, 20 Meter høje Taarn og den berømmelige Ring i Gitteret omkring Brønden findes.

Vi blev i Nürnberg til sidst i April, men rejste saa til Leipzig. Vi vilde egentlig have været til Svejts, men der kom saa mange dernede fra, der sagde, at dér var der ikke rigtig noget at gøre, saa vi opgav det og rejste nordpaa. I Leipzig fik vi Arbejde straks, men saa fik Peter Hjemve og rejste til København; her udbrød kort efter den store Lockout, saa han søgte ud paa Landet i Danmark og kom i Arbejde.

Jeg søgte kort efter bort fra Leipzig og kom ud i en lille By mellem Leipzig og Dresden. Den hed Grimma og var et naturskønt Sted i Bjergene. Jeg havde godt Arbejde og var jævnlig Lørdag Aften i Hulen i Leipzig. Her kom mange af de lockoutede Svende fra Danmark, og vi skaffede mange af dem Arbejde — jeg fik ogsaa en Del med ud til Grimma.

I begyndelsen af Juli fik jeg Brev hjemmefra om, at Far kunde dø naar som helst; hans Sygdom var forværret meget, og det var hans inderlige Ønske at se mig endnu en Gang. Jeg rejste straks og naaede hjem Mandag Aften. Far var meget daarlig, men glad for at se mig. Han døde den paafølgende Søndag lidt før Solnedgang. — Min Kæreste var hos os, og hun og jeg var lige gaaet til Stationen med Brev til min yngre Broder (der var i Skrædderlære i Esbjerg) for at give ham Meddelelse om, hvor syg Far var. Da vi nærmede os Hjemmet, kom min yngste Broder, der var i Drejerlære i Brørup, frem foran Huset og vinkede ad os med et hvidt Klæde. Vi løb saa hurtigt vi kunde mod Hjemmet, men da vi naaede det, var Far død.

Jeg havde selvfølgelig i Ugens Løb været et Par Gange hos min Kæreste; hun var nu paa en Systue i Askov, hvor hun lærte Kjolesyning. Gennem de halvandet Aar, jeg havde været borte, havde vi vekslet Breve — det var inddelt saaledes, at naar hun skrev midt i Maaneden, saa svarede jeg efter 14 Dages Forløb og saaledes fortsat. Med disse Mellemlum var der altid

noget nyt at skrive om. Dette med evig Troskab og Længsel o. s. v. gav vi os ikke meget af med i vore Breve; at vi længtes og vilde være trofaste mod hinanden var en Selvfølgelighed, vi ikke behøvede at bedyre i vore Breve. Vi skrev i Stedet nøgternt om Begivenhedernes Gang. I den Tid, jeg havde været borte, havde Marie været en trofast Gæst i mit Hjem, og mine Forældre holdt meget af hende.

Jeg har tidligere skildret, hvorledes Dr. Freisleben stod ved min Fars Død. Dagen efter Dødsfaldet rejste jeg til Esbjerg for at meddele min Broder vor Fars Død.

Fars Lig blev ført til Malt Kirkegaard og begravet dér. Der mødte et stort Følge frem, og vi hørte en Del sige: „Ja, Frederik maa da alligevel have været syg, for ellers var han vel ikke død.“

Det havde været saadan, at med de mange Aars Sygdom var det hos Folk næsten blevet som en Tradition, at om Efteraaret, om ikke før, lagde Frederik sig til Sengs; saa havde han jo da de 40 Øre om Dagen i 16 Uger fra Sygekassen. Nu døde han altsaa midt om Sommeren.

I de sidste Maaneder, før Lockouten sluttede, kom jeg til at arbejde for en Mester i Brørup. Jeg blev den meste Tid beskæftiget hos tidligere nævnte Pastor Nissen; han var nu blevet Provst og forflyttet til det større Embede i Brørup. I den Tid, jeg arbejdede hos Provstens, spiste jeg hos dem. Fruen sagde til mig, straks jeg kom der, at jeg skulde ikke tage Mad med hjemmefra; jeg skulde spise hos dem, saa længe jeg arbejdede der.

Saa snart Lockouten var slut, rejste jeg til Aarhus og kom til at arbejde hos min gamle Kammerats Læremesters Søn, der havde en ret betydelig Forretning i Aarhus. Jeg arbejdede hos ham hele Vinteren, og alt var egentlig lagt til Rette til, at jeg skulde blive der. Min yngre Broder var nu paa et Skrædderværksted i Aarhus, vi boede sammen i et lille Værelse i Mejlgade. Min Marie var efter Nytaar ogsaa kommet til Aarhus og lærte paa det Værksted, hvor min Bror var, at sy Drengetøj; hun havde et Værelse i Knudrisgade. Vi

hentedes Middagsmad fra et Pensionat og holdt os selv med Tørkost. Marie og jeg havde omtrent besluttet at gifte os i Aarhus. Jeg havde Tilsagn om fast Arbejde hos Mester Truelsen, og hun var lovet alt det Drengestøj at sy, hun kunde overkomme.

Men saa skete der noget uventet.

Min Læremester døde pludselig sidst i Marts af Lungebetændelse. Min Mor skrev derom hen i April. Jeg følte Trang til at bevidne Enken min Deltagelse og skrev et pænt Brev til hende. Faa Dage efter modtog jeg et Brev fra hende, hvori hun bad mig, snarest ske kunde, om at komme til Vejen, da hun gerne vilde tale med mig om noget vigtigt. Jeg rejste derved den paafølgende Søndag. Hun udmaalede for mig, hvorledes hun havde tænkt sig, at jeg skulde overtage og videreføre Forretningen (der var ingen Børn i Ægteskabet). Jeg havde mine Betæneligheder og foreholdt hende, at jeg var uden Kapital og følgelig vilde have vanskeligt ved at drive Forretning, men hun holdt paa sit. Hun manglede ikke Penge, Materialer var der nok af, Bestillinger paa Arbejde laa der Mængder af — det var blot at tage fat. Jeg spurgte, hvad hun mente at skulle have i Leje af Virksomheden. Det gik hun udenom ved at sige, at hun syntes, jeg skulde arbejde med det en Tid, for at jeg kunde danne mig et Skøn over, hvad jeg mente at kunne give i Leje, for jeg skulde ikke sættes haardere, end det kunde svare til.

Saa slog jeg til — det saa jo altsammen tilforladeligt ud.

Jeg rejste tilbage til Aarhus og forklarede Mester Truelsen, hvordan Landet laa. „Jeg forstaar godt, De griber Chancen,“ sagde han. „Men jeg vil da sige Dem, det er ikke som Fod i Hose at drive Forretning; jeg har i hvert Fald haft mine Vanskeligheder, skønt jeg har min Far at støtte mig til. Men skulde det hænde, at De kommer til at fortryde, saa vær kun rolig: Der er altid en Plads til Dem i min Forretning.“ Dette sidste tog jeg som en Opmuntring.

Jeg ankom til Vejen Søndag Morgen ved 4-Tiden

den 13. Maj 1900. Det var fint Vejr, og Lærkerne sang. Jeg gik ned forbi den gamle Forretning og over ad Præstegaardsstien — alt aandede endnu Ro. Jeg var paa Kirkegaarden ved min Læremesters Grav; den laa i Kirkegaardens sydøstlige Hjørne, saa nær ved den gamle Virkeplads, som den overhovedet kunde komme. Det var med taknemmelige Følelser, jeg stod ved Graven. Lidt efter kom Fru Andersen (nu var Titlen ændret), og hun bød mig med ind. Vi drak Kaffe og talte sammen om, hvor jeg helst skulde begynde. Det blev hos Fru Olsen paa Baungaard; hun var Søster til Fruen paa Grønvang. Som Lærling havde jeg ofte arbejdet paa Baungaard, saa Fruen kendte mig og lykønskede mig til min Gerning.

Marie blev foreløbig i Aarhus til Pinse. Der var saa travlt paa Værkstedet, og hun tjente allerede godt.

Fra Ladelund Landbrugsskole laa der en stor Ordre. Der var betydelige Byggearbejder i Gang derhenne, og jeg tog hen og talte med Forstander Niels Pedersen. Han overdrog mig at udføre Arbejdet — der var for et Par Tusind Kroner, og det var mange Penge dengang.

Jeg havde skrevet titl Firmaet A. Stelling, København, og forespurgt, om der kunde være Tale om, at Firmaet vilde yde mig en beskeden Kredit, thi selv om der var Materialer nok, vilde der jo altid blive Brug for Supplering. Jeg ventede Svar derfra. Jeg havde vedlagt min Henvendelse to anbefalinger, en fra Forstander Niels Pedersen og en fra Provst Nissen.

Efter fjorten Dages Forløb blev jeg en Lørdag Eftermiddag telefonisk kaldt til Vejen. Der var en Ligkiste, der endelig skulde males og være klar til Mandag Formiddag. (Dengang stod der ikke Kister færdige paa Lager hos Snedkeren). Jeg var hjemme om Aftenen og fik givet Kisten første Gang. Jeg var tidligt oppe Søndag Morgen og fortsatte. Da kom med første Morgentog to Herrer og en Dame paa Besøg hos Fruen. Hun viste dem rundt i Huset, baade oppe og nede og i Haven. De var ogsaa i Værkstedet. „Ja, Nielsen maa arbejde

i Dag, for Kisten skal være færdig," sagde hun til de Fremmede. De rejste igen ved Middagstid.

Jeg spekulerede paa, hvem det kunde være, for jeg vidste fra min Læretid, at det var meget sjældent, der kom fremmede paa dette Sted.

Jeg talte med Fruen om Aftenen, men hun lod som intet, og jeg vilde ikke være nysgerrig.

Jeg tog til Ladelund samme Aften. Mandag Eftermiddag kom min Mor løbende til Ladelund og meddelte mig, at der var en Vognmandskusk fra Vejen med alle mine Sager. Jeg blev hed om Ørerne og løb med min Mor hjem. Ja, der holdt han, jeg kendte ham godt. Han vidste ikke andet, end at Fru Andersen havde lejet ham til at køre dette herhen. Vi læssede af, og jeg kørte med ham tilbage. Paa Gaden i Vejen mødte jeg vort Postbud. Jeg spurgte, om han vidste, hvorvidt der var Brev til mig. Jo, han havde haft et stort Brev til mig fra København. Jeg kom ned til Fru Andersen og spurgte, hvad Meningen var. Jo, hun havde da lejet Forretningen ud for et Aar til en velhavende Maler fra Aalborg og givet ham Forkøbsret — han havde mange Penge. Hvad saa med mig? Ja, jeg kunde jo da rejse igen, jeg var jo ikke kontraktbundet, og naar jeg slet ingen Kapital havde, maatte jeg vel kunne forstaa, at jeg ikke kunde drive Forretning. Jeg spurgte efter Brev. Der var intet Brev. Jeg paastod, at jeg vidste, der var et Brev til mig. Naa ja, hun vilde se nærmere efter — der var kommet nogle Tryksager, men hun havde ment, det var til hende, da det var fra en af hendes Mands gamle Forbindelser. Nu kom Brevet frem. Det var brudt, skønt det var tydeligt adresseret til mig. Brevet indeholdt foruden en Del Tryksager en Skrivelse, hvori det hed, at Firmaet havde bemærket sig Indholdet af min Skrivelse og de to Anbefalinger. De var villige til at levere, hvad jeg maatte faa Brug for, med 3 Maaneders Kredit og for øvrigt en løbende Kredit paa tre Hundrede Kroner. De ønskede mig Held og Lykke og haabede paa gensidigt godt Samarbejde. (Dette Samarbejde har nu varet i omtrent 52 Aar). Jeg sagde til Fru Andersen: „Jeg har alt at

vinde og intet at tabe. Jeg finder nok et Sted at bo, og jeg bliver, hvad der end sker.“ Hun prøvede at sætte sig paa den høje Hest og erklærede, at da jeg var uden Kapital, vilde min Mestereren kun blive saadan lidt Fuskeri, der ikke vilde faa nogen Fremgang. Jeg blev vred og sagde: „Jeg har lært hos en Mester, der satte en Ære i at oplære sine Lærlinge, saa de magtede Faget til Bunds, og det kan jeg. I de fem Aar, der er gaaet siden da, har jeg brugt Haand og Øje baade herhjemme og i Udlandet, og ingen skal nogensinde kunne sætte Fuskstemplet paa mit Arbejde. De har prøvet at haane mig for min Fattigdom. De har i min Nærværelse givet det Udseende af, at jeg var Svend i deres Brød, saa De derved kunde gøre en fordelagtig Handel med en fremmed. Det faar være, hvad det er, men nu har De ogsaa brudt mine Brevskaber — véd De, at det er en strafbar Handling?“

Nu gav hun sig til at græde, vilde sende Afbud til ham i Aalborg, havde intet højere Ønske, end at jeg alligevel fik Forretningen, havde altid været saa glad for mig i min Læretid, at det var en Ubetænksomhed, hun havde indladt sig paa, o. s. v. Jeg spurgte, om hun ikke havde skrevet Kontrakt med den anden. Jo, det havde hun. Jeg sagde: „Ja, saa skal De ikke lave flere Dumheder. Lad ham kun komme! Saa faar Tiden raade for Resten.“

Jeg fik mig installeret lidt længere henne i samme Gade, fik hurtigt et stort flot Skilt hængt ud og var parat til at tage Kampen op.

Den rige Mand kom. Han blev gal i Hovedet, for Fru Andersen havde sagt, at der kun var een Forretning oppe ved Stationen foruden den gamle her ved Kirken, og nu saa han, at der var een til kun faa Huse fra ham. Allerede 1. November sagde Fru Andersen Lejemaalet med ham op til Ophør 1. Maj; hun syntes, han vanrøgtede Huset.

Han byggede sig et stort Hus længere oppe i Gaden.

Fru Andersen tilbød mig igen Forretningen, men jeg sagde nej med den Motivering, at jeg endnu var lige saa

fattig som før. Hun flyttede saa selv ind igen og sad et Aars Tid med lidt Farve- og Tapethandel; saa kom hun igen. Vi maatte finde en Udvej — jeg *skulde* løse hende af. Jeg havde vundet mere og mere Fodfæste, medens det kun gik smaat med den andens Forretning; han faldt ikke rigtig til her, skønt han i og for sig var dygtig nok. Det var hans overlegne Væsen, Folk ikke syntes om.

Vi fik tilkaldt en Ejendomsmægler, som havde Forstand paa Ejendomshandeler. Han fandt snart ud af, at Fru Andersen ingen Gæld havde paa Huset. Der tiltrængtes i høj Grad et nyt og bedre Værksted, og han foreslog, at jeg, om vi kunde blive enige om Købesummen, skulde lade bygge et nyt, grundmuret Værksted, og naar dette var sket, skulde Fru Andersen optage et nyt Kreditforeningslaan i Ejendommen og saa lade Resten staa hos mig mod 2. Pant i Ejendommen. Det skulde staa i 10 Aar, dog saaledes at hun efter 5 Aars Forløb skulde have Halvdelen og efter yderligere 5 Aar Resten. Vi blev paa dette Grundlag enige om en Købesum paa 5.500 Kr. Der skulde skrives Købekontrakt paa Herredskontoret med det samme, og naar Værkstedet var bygget og Kreditforeningslaanet hjembragt, skulde hun udstede Skøde. Hun skulde frit bebo den ene Stue, indtil alt var i Orden.

Jeg stod i Forretningsforbindelse med to Teglværker, en Trælasthandel samt med Murer-, Tømrer- og Snedkerfirmaer, og Værkstedet var snart bygget, 10×15 Alen stort. (Nogle Aar senere byggedes en Fløj til paa 10×17 Alen). Dengang blev næsten alle Papirer vedr. Ejendomshandeler skrevet paa Herredskontoret. Sagsførere var ikke meget brugt. Herredsfuldmægtig (senere Justitsraad) Clausen skrev Købekontrakten, hvori bl. a. stod: Fru Andersen optager til egen Skade og Fordel et nyt Kreditforeningslaan o. s. v.

Clausen skulde ogsaa ordne Laanesagen. Da Pengene kom til Udbetaling, tilsagde han os til Møde paa Herredskontoret. Han skrev Skødet og 2. Pant Obligationen, og det var, som det skulde være. Men saa var der

et Kurstab paa 300 Kr. paa Kreditforeningslaanet (der var bevilget 3000 Kr.), og hun blev meget fortørnet paa Fuldmægtigen, fordi han ikke vilde støtte hende i Kravet om, at jeg skulde dække dette. Han holdt stejlt paa, at det var hende, der skulde bære dette; jeg skulde jo indbetale fuldt til Kreditforeningen, og Købekontrakten sagde tydeligt, at det var hende, der til egen Skade og Fordel o. s. v. Hun maatte bøje sig.

Da vi var færdige paa Kontoret, bød hun paa Middag med Vin og det hele paa Kroen.

Saaledes gik det til, at jeg kunde flytte ind som Ejer i min gamle Læreplads.

Forud for disse Begivenheder var der sket det, at Marie og jeg havde holdt Bryllup den 20. Juli 1900. Vi havde dengang en lille Lejlighed med een Stue og Køkken nedenunder og Soveværelse i et Gavlværelse ovenpaa samt 2 Fag Værksted i Baghuset.

Her blev vort første Barn født den 24. Maj 1901. I Løbet af 20 Aar fik vi 14 Børn, 10 Døtre og 4 Sønner; de lever alle og har det godt.

Forretningen gik støt fremad. Jeg havde meget Møbelarbejde for Snedkerne, Vognarbejde for Smeden og for Bønderne, havde meget at lave for Margarinefabrikken „Alfa“, baade paa Bygningerne og med Skilte og andet Reklamearbejde; her var førnævnte Johs. Lauridsen Direktør, og jeg fik ogsaa hans private Arbejde.

Noget senere kom Byens store Søn, Billedhuggeren Niels Hansen Jacobsen, hjem fra sit mangeaarige Ophold i Paris. Han tog Ophold paa sin Fars gamle Gaard og byggede et Atelier med Udstillingshal i Skibelund (det blev Grundlaget for det nuværende store Kunstmuseum i Vejen). Ogsaa ham kom jeg i Forbindelse med, dels som Maler, dels som hans Medhjælper ved Opstillingen af hans mange Skulpturer, der hidtil havde ligget, tildels sønderbrudt, i hans Fars gamle Lade, delvis dækket til med Hø og Halm. Vi klinede med Gips og „svinede til“, som han udtrykte sig, med Umbrafarver, opstillede Skyggen, Militarismen, Døden

og Moderen, Thor med Midgaardsormen, Den bundne Loke og mange andre.

Med Anbefaling af Johannes Lauridsen, der nu var blevet landbrugskyndig direktør i Nationalbanken, og Niels Hansen Jacobsen fik jeg i 1910 tildelt et Statsstipendium paa 300 Kr. til en Studierejse i Udlandet, specielt til en stor Udstilling af malede og dekorerede Værelser i München.

Jeg rejste over Hamborg til Dresden, besaa her de mange Kunstværker i det derværende Galleri „Zwinger“ og meget andet, rejste derfra til Prag, stod i Tein-Kirken med Tycho Brahes Grav, gik over den skønne Karlsbro, drog herfra til Wien, var i Stefans-Domen og mange andre Steder, besøgte flere Malerværksteder og fandt Mestre, der med stor Velvilje førte mig rundt og viste mig det rent praktiske Malerarbejde, som det udførtes i Wien. Fra Wien tog jeg til Salzburg paa et enkelt Døgn's Ophold, hørte her det dejlige Klokkespil, var paa Kapucinerbjergene med Mozart-Hütten og tog videre herfra til München — Rejsens egentlige Maal.

Det var en pragtfuld Udstilling med en lang Række smukt malede og dekorerede Værelser. Kolleger, jeg traf, var overordentlig elskværdige til at vise rundt, ogsaa ude i Byen. Jeg synes selv, at jeg saa meget, der senere kunde komme mig til Nytte. Jeg var ogsaa inde at hilse paa de to Redaktører af „Deutsche Malerzeitung - Die Mappe“, Herbing og Reisberger; de var meget interesserede i at høre om Malerfagets Kaar i Danmark. (Jeg var mangeaarig Holder af deres Blad).

Jeg var i München omtrent 8 Dage, gjorde saa et kort Ophold i Nürnberg og tog over Frankfurt a/M til Mainz, hvorfra jeg sejlede paa Rhinen til Köln og derfra til Weidenau.

De to gamle var nu døde, men Forretningen førtes videre af Sønnerne Karl og August. Jeg fik en hjertelig Modtagelse, og vi opfriskede gamle Minder. Derefter besøgte jeg min gamle Rejsekammerat Peter Jensen og Jetchen i Kreuztal, de havde to dejlige Børn; derefter min yngste Broder i Elberfeld, og herfra gik Turen hjem

til Vejen. Godt tre indholdsrige Uger var gaaet, og — saa utroligt det end lyder i Dag — de 300 Kr. slog til til hele Turen. Den meste Jernbanerejse blev foretaget på 3. Klasse; der ser man ret det brogede Folkeliv, som det udfolder sig i Tyskland.

Min udmærkede Hustru havde under min Fraværelse forestaaet det hele. Vi havde en halv Snes Mand i Arbejde, og de havde alle gjort deres yderste for at faa alt til at klappe, mens jeg var borte.

I tolv Aar til 1928 sad jeg i Hovedbestyrelsen i Centralforeningen af Malermestre i Danmark og var ene Repræsentant for Landmalerne ved Lønforhandlingerne med Malerforbundet. Det var, mens Rudolf Poulsen var Formand for Svendene; han var en stout, men nobel Repræsentant for disse.

I ti Aar var jeg i Vejen Haandværkerforenings Bestyrelse, deraf fire Aar som Formand.

I 31 Aar var jeg Formand i Økonomiudvalget i Vejen Ungdomsforening, som jeg var Medstifter af. Denne Forening ejer et Fond paa over 20.000 Kr., hvis Renter anvendes til lødigt Ungdomsarbejde. Jeg er nu Æresmedlem. Denne for en Ungdomsforening sjældne Formue er frembragt ved Overskud fra de altid gode Arrangementer, Foreningen gennem Tiden har haft.

I nogle og tyve Aar var jeg i Bestyrelsen for Teknisk Skole og er nu Æresmedlem.

Ogsaa inden for Sporten, specielt Fodbold, har jeg været i Ledelsen en Del Aar. Dette var dog mest i de første Aar af min Tid her.

Politik har jeg ikke givet mig ret meget af med.

Gennem mit Arbejde baade i Haandværkerforeningen og Centralforeningen af Malermestre kom jeg gentagne Gange i Berøring med Jens Møller Jensen.

Naar jeg var i København, var jeg i Reglen oppe paa hans Skole. Ogsaa den permanente Udstilling, han i en Del Aar havde, besøgte jeg ofte for at se, om der var nyt at hente.

Jens Møller Jensen kunde jo være noget robust i sine Udtalelser. Engang han havde holdt Foredrag — det

○
M. Andersen
Vejen

○
E. Steffensen
Holsted

○
P. K. Nielsen
Vejen

○
Kr. Nielsen
Vejen

○
R. Toff
Vejen

var vistnok i Haandværkerforeningen — over Emnet „Former og Farver i Hjemmene“, sad vi nogle Stykker sammen med ham og nød et Glas Portvin med Angostura (en Drik, han yndede), og vi kom til at omtale Niels Thermansen. Da sagde han: „Ja, Niels Thermansen foretrak jo at blive Lappeskrædder i Nationalmuseet fremfor at bruge sine Evner til at lære danske Malere Forstaaelse af Former og Farver.“

Gennem en Aarrække (1925—30) blev det af Arkitekt Bugge i Varde betroet mig at male og dekorere en Række Prædikestole og Altertavlers Rammer, saaledes i Lindknud, Malt, Grimstrup, Stauning og Kerte Kirker. Arkitekt Bugge arbejdede i disse Ting nøje sammen med Nationalmuseet.

Selv om mine Arbejder paa dette Felt jo slet ikke kommer paa Højde med de smukke Arbejder af Niels Thermansen, som jeg har set f. Eks. i Løgumkloster Kirke, tror jeg dog, at de er værdige til at staa gennem et Spand af Tid og vidne om, hvad en Landsbymaler kunde præstere.

Gennem hele mit Virke har jeg haft en uvurderlig Støtte i min gode og trofaste Hustru. Hendes lyse Sind — ogsaa i mørke Tider — har baaret over mange Vanskeligheder.

Der mødte os megen Modgang. Gennem mange Aar led hun meget af Astma, var i „Klokken“ (en Institution for Astmalidende) og mange Gange paa Statshospitalet i Sønderborg. :

Heller ikke Børnene gik Ram forbi — paa et Tidspunkt havde vi paa een Gang syv Børn paa Hospitalet med Difteritis.

I 50 Aars Alderen fik min Hustru Sukkersyge. Længe holdt hun den i Skak med Diæt, senere med Insulin, men saa gik det over til Koldbrand. I 1944 fik hun det ene Ben amputeret, og om Foraaret 1945 maatte hun ogsaa af med det andet Ben. I to og et halvt Aar overlevede hun dette under svære Pinsler, men hun beholdt sit lyse Sind og ønskede kun, at hun maatte bevare sit

Syn. Dette fik hun Lov til. Det var under disse Forhold ikke let at holde sig rank.

Under min Hustrus sidste fleraarige svære Sygdom var hun lige saa taknemmelig for en Køretur i Rullestol i Omegnen, som naar jeg tidligere startede Bilen og kørte hende en lang Tur ud i Landet.

Hun døde den 22. September 1947 Kl. 9,40 om Aftenen efter fire Døgn's Bevidstløshed.

Seks Døtre bar Kisten med deres Mor ud af Kirken, fire Sønner og to Svigersønner bar hende til Graven, og de fire Sønner sænkede Kisten. Kirken var under Højtideligheden fyldt til sidste Plads, og Gravstykket (med Plads til 6 Grave) var saa tæt belagt med Kranse, at de maatte lægges i flere Lag.

For at gøre Billedet fuldstændigt maa jeg springe tilbage i Tiden.

Om Efteraaret, som Marie og jeg blev gift om Sommeren, blev min Mor gift igen; det var med en Mand i Moltrup Sogn 5 Kilometer Nord for Haderslev. Hans Navn var Jens Jeremiasen, han var Enkemand for anden Gang og havde to voksne Døtre, hvoraf den ældste var gift, og den anden holdt Bryllup samme Efteraar. Han var en ualmindelig god Mand, ikke Velhaver, men helt igennem paalidelig, og han rakte os ofte en hjælpende Haand, naar det kneb. Han nød saa stor Tillid blandt den velhavende Befolkning dernede, at han — ligegyldigt om han henvendte sig til danske eller tysk-sindede Bønder — altid kunde laane nogle Hundrede Mark til at forstrække os med, naar det slæbte paa, og vi blev altid i Stand til at betale ham tilbage.

Jeg husker af Præstens Tale ved deres Bryllup, at han sagde: „Ja, kære Brudepar! Det kan jo ikke hos jer være den unge, flammende Kærlighed, der fører jer sammen. I har nok taget jeres Fornuft med paa Raad, men jeg vil ønske for jer, at ogsaa Kærligheden maa finde Vej til jeres Hjem.“ Det gjorde den i rigt Maal — de levede saare lykkeligt med hinanden og oplevede at holde Sølvbryllup, og vi tre Brødre og hans to Børn har altid holdt sammen, som var vi Søskende. De

boede i Sønderjylland i 23 Aar, men da Alderen meldte sig, flyttede de til Vejen; de vilde gerne være i Nærheden af Marie og mig. Her var de paa deres Sølvbryllupsdag Genstand for megen Opmærksomhed fra Befolkningen paa deres gamle Boplads i Sønderjylland.

Min Stedfar døde Aaret efter op mod Jul. Og fra Sønderjylland kom ganske uventet en stor Bil med syv af Sognets bedste Mænd, tyske og danske i god Samdrægtighed, for at følge gamle Jens Jeremiasen til Graven.

Nu boede Mor alene nogle Aar i sit lille Hus, men da hun fyldte 80 Aar, indrettede vi en Stue i vort Hjem; hun flyttede med Glæde ind, og hendes Hus blev lejet ud. Hun levede endnu i fire Aar og blev omhyggeligt plejet af min Marie, der ellers paa dette Tidspunkt selv var stærkt mærket af Sukkersygen.

Min Mor døde i Højsommeren 1937 og blev begravet paa Vejen Kirkegaard ved Siden af sin kære Jens. Det var hendes Ønske, og det fik hun opfyldt.

Paa Malt Kirkegaard holder jeg endnu min Fars Grav i Hævd, og det ønsker jeg at gøre, saa længe jeg lever.

Skønt Forretningen gik godt, havde vi dog ofte alvorlige Vanskeligheder. Vi var saaledes en Overgang kommet i med for mange Leverandører. Det er nemlig saaledes, at naar en Forretning gaar godt, saa vil alle gerne have den som Kunde, og man kan da undertiden være fristet til at købe hos en for at dække en anden — og det er farligt, naar man er fattig. Vi var kommet til at skylde for mange Steder, og alle vilde have Penge. Vi frygtede ligefrem en Konkurs.

Marie og jeg laa en Aften, efter at vi var gaaet til Ro, og talte om Situationen. Hvor nær mon de kunde gaa os, om vi skulde gaa ned? Marie sagde: „Havde vi dog blot haft Ægtepagt, saa havde det vist ikke kunnet gaa saa galt, som det nu kan.“ Jeg svarede: „Jeg tror, jeg ta'r hen og snakker med Clausen paa Herredskontoret om, hvad han mener.“

Jeg tog til Holsted, kom ind paa Herredskontoret og

spurgte efter Clausen. Jeg blev vist ind paa hans Kontor. Clausen var en klog og flink Mand, altid rede til at give et godt Raad, og det kostede aldrig noget at tale med ham.

Jeg bød Goddag. „Goddag, Nielsen,“ svarede han, „hvad ønsker De?“ Ja, jeg vilde da gerne vide, hvad Vilkaarene var for Oprettelse af Ægtepagt. Han saa over Brillerne saadan lige igennem mig og sagde: „Knirker det, Nielsen?“ „Ja, det er ikke helt fri,“ indrømmede jeg. Han svarede: „Det skal De ikke bryde Dem saa meget om. Jeg kender Dem, De er jo en flittig Mand, saa det gaar nok. Hold den Kurs, De har sat, men pas paa, De ikke faar for mange Leverandører. Er det allerede sket og De skulle blive stævnet herhen, saa skal jeg nok sørge for, at De faar en Ordning, saa De kan køre det igennem. Men husk: Det er bedre at skylde 1000 Kr. eet Sted end 100 Kr. paa 10 forskellige steder. Men jeg tror nu ikke, De bliver stævnet. Hold blot Kursen i Deres Arbejde.“

Jeg drog lettet hjem, holdt Kursen og blev ikke stævnet.

Jeg fik, da jeg var kommet hjem og det var over Tiden for at møde paa Session, ingen Ubehageligheder for det. Jeg blev kasseret, og da jeg havde Bevis med for, at jeg paa den Tid, jeg skulde møde, havde ligget paa Sygehus i Tyskland, fik jeg ingen Bøde.

Selskabelighed dyrkede vi ikke. Vel har vi jo haft Barnedaab 14 Gange, men om Gilde i den Anledning var er ikke Tale.

For syv Døtre har jeg holdt Bryllup, men ogsaa disse Fester forløb under stilfærdige Former.

I de ganske unge Aar havde vi slet ikke Raad til større Selskabelighed, og efterhaanden som Familien voksede, blev vi saa mange, at vi selv kunde fylde Huset.

Paa vor Sølvbryllupsdag holdt vi aabent Hus herhjemme. Mange Gratulanter mødte frem, og om Aftenen var over 200 Mennesker samlet i vort Hjem, men

egentligt Gilde blev der ikke holdt. Vi modtog denne Dag megen Hyldest fra Byens Beboere.

Af runde Fødselsdage var min 60-Aars Dag den første, der kom til almindelig Kundskab, og jeg modtog fra Haandværkerforeningen og Teknisk Skole smukt Sølvstøjt.

50 Aars Forretningsjubilæet var et sandt Orgie af Blomster og Gaver.

Blandt den Landbefolkning, jeg kom i Berøring med, fandt jeg mange gode Venner. Den, jeg kom til at sætte mest Pris paa, var gamle Anton Flintholm i Drostrup, Læborg Sogn. Han var saa redelig og hjælpsom i al sin Færd, og han gav mig ofte et godt Raad, der var værd at efterleve. Vi fik ofte en lang Passiar om mangt og meget. Han havde oplevet meget i et langt og stræbsomt Livsvirke. Det er nu et par Aar siden, han døde, 89 Aar gammel.

Ja, jeg har maaske bredt mig for vidt og maaske ogsaa holdt mig selv for meget i Forgrunden, men Skildringen er sand. Jeg har maaske ogsaa draget for mange Personer ind i Billedet, men jeg synes ikke, jeg har kunnet undvære dem, naar jeg skulde have den rette Sammenhæng frem.

Jeg vil gerne udtale, at har man som jeg haft det Held at faa den store Gevinst i det Lotteri, som hedder Kærlighed og Ægteskab, saa kan dette bære over mange Vanskeligheder. Trofasthed i alt er det bærende.

Det forekommer mig, at der med Kærlighed og Ægteskab ofte handles alt for let i den Tid, vi nu lever i.

Jeg synes, at Kursen i alt for høj Grad skifter Karakter. Den lige Kurs er efter min Mening den bedste — men jeg indrømmer, at det ogsaa hører til god Sømandskunst at kunne krydse frem i Modvind. Maaske dette ogsaa gælder for Sejlsadsen gennem Livet.

Arbejdsforholdene er blevet bedre, den sociale Forsorg ligeledes. Hjemmenes Kaar er derved blevet bedre. Men om Menneskenes lykkefølelse er blevet større, derom tvivler jeg.

De første af omstaaende Sange har jeg forfattet til

en Fest, kaldet Georginefest, som holdtes i Vejen i September 1956.

Om de bliver godtaget, véd jeg ikke — men jeg synes, jeg vil bevare dem for mine Efterkommere ved at indføre dem her.

FØRSTE SANG

Mel.: Højt fra Træets grønne Top

Fordums mer end hundred Aar
var her kun en Flække —
hist den store Møllegaard,
her en lille Række
Gaarde, huse, kryds og tværs,
spredte som her mine Vers,
og den gamle Kirke;
men kun sparsomt Virke.

Foran Banegaarden staar
støbt i Bronze Manden,
som igennem mange Aar
brugte klogt Forstanden
for at skabe bedre Kaar;
det gik fremad Aar for Aar,
det gav Brød til mange,
som før var lidt bange.

Vejen er nu som et Træ,
fuld af grønne Grene;
Grenene gi'r Ly og Læ,
alt sig smukt forlener:
Haandværksdrift og Industri,
Svømmebad, som Børn kan li',
ja, og meget mere —
I skal bare høre.

Nu det vimler rundt omkring
med Butikker mange,

meget er her sat i Sving,
Gaderne er lange.
Hvis du vil i en Butik,
saa tag ikke fejl Bestik,
ej altid den ligger
just, hvorhen du kigger.

Lystanlægget, aah, hvor skønt
med sin Friluftsscene,
alt ved Sommer klædt i grønt,
Vinter Sne paa Grene.
Reservat og Andedam,
men det er vel nok en Skam,
nogen det vil øde —
de sku' ha' en Bøde!

Hvis en Dag der mangler Plads
til et større Gilde,
da er det os ret til pas,
om hos os du vilde
leje her den store Hal,
den har Plads til Fest og Bal;
først vi dig den viser,
siden snakkes Priser.

Se vort Bi-blie-o-tek
har en smuk Facade,
indeni staar Bøgerne
rundt i lange Rade.
Anna og P. Lauridsen
var de to, der stifted' den —
nu vel faa dem husker,
naar de Bøger tusker.

Stadion er populær —
naar der Kamp skal være,
kommer Folk fra fjern og nær,
Fodboldsport til Ære.

Det gaar op, og det gaar ned,
alle véd saa god Besked,
om det nu tilfulde
gik ret, som det skulde.

Nitten hundred femti een
var her travle Dage,
S. U. frem i Lyset tren,
har I vel kendt Mage.
Majestæterne de kom
fluks hertil og saa sig om
og en Folkemasse —
tro mig, det gav Kasse.

Trolden er et Mesterværk,
mange den beskuer;
imens Vandet plasker stærk,
Fantasi du skuer —
Fantasi fra Drengaar,
da vor Niels*) paa Marken gaar
rundt med sære Tanker,
Kunstnerdrømmen banker.

*) N. Hansen Jacobsen.

Hist der staar en Bautasten,
rejst til varigt Minde
om Kong Frederik Folkekær*),
glem ham ingensinde.
Egnens Folk og Studespænd
hid fra Marken rulled' den,
Muskelkraft anvendtes,
Traktor ikke kendtes.

*) Frederik den Syvende.

Perlen iblandt alt, min Ven,
er dog Kunstmuseet,
skabt af Hansen Jacobsen,
uden ham ej ble'et.

Gaa derind og se dig om,
Sind og Tanke stemmes from,
naar hans Kunst man skuer
under Hallens Buer.

Sammenhold er Løsenet,
for at alt kan lykkes,
Sammenhold er ene det,
hvorpaa der kan bygges.
Sammenhold i stort og smaat,
for at alt kan blive godt.
Sammenhold fremefter
giver Kæmpekræfter.

ANDEN SANG

Mel.: Der er et Land —

Vi byder alle Gæster her velkommen,
som stævnet er i Dag til denne Fest;
vi tror, de mange nok vel har fornummen,
vi laver det, vi tror, der virker bedst.
For tre Aar siden Ry gik over Landet
om den Udstilling, som vi skabte her,
Selv Majestæterne kom her og fandt det,
at Rejsen hid var nok Umagen værd.

Se, Manden som i sin Tid skabte Grøde,
det var jo dog Johannes Lauridsen;
han started Industrier, som gav Føde
til mange; ja, han var jo alles Ven.
Ved Banegaarden staar der nu til Minde
en Buste af ham, helt i Bronze støbt,
hans Indsats staar i mange Hjerter inde,
hans Virke blandt os er i Minder svøbt.

Ved Byens Port I ser et varigt Minde,
en Bautasten for Kongen, som os gav

den første Grundlov, og nok alle Sinde
den være skal for os en Støttestav.
Kun Egnens Folk og Studespand anvendtes
til Fragt af Stenen, som paa Marken laa;
dengang en Traktor jo af ingen kendtes,
derfor staar Stenen, som I ser den staa.

Et biblie-o-tek som faa her findes,
og ikke mange Byer bedre har.
I den Forbindelse jeg her vil mindes
Fru Anna og P. Lauridsen, som bar
det økonomiske ved den at stifte
og føre Tanken frem til Virk'lighed;
vist ingen nu med andet vilde skifte,
thi Byens Folk saa meget fik derved.

I Lystanlægget nyder man Naturen
og Dyrelivet, som sig rører her;
men er der Skuespil paa Friluftsscene,
saa gaar selvfølgelig man ogsaa der.
Men i en stille Stund man bare vanker
og ser sig nok i Ro det hele an,
thi det kan ogsaa kvæge Sind og Tanker,
og saa er dermed naaet, hvad man kan.

I Kunstmuseet ædel Kunst du skuer,
dog mest Skulptur af Hansen Jacobsen;
her Kunstens Flamme ret for Øjet luer
i Fantasi, som han nu brugte den.
Og Malerier rundt paa Væggen hænge,
en Farvesymfoni du her ret ser;
om du forstaar, i Sind bevares længe,
og man maa sige: Sjæl, hvad vil du mer?

Og Trolde her hver enkelt Gæst beskuer,
men helst naar Vandet plasker rigtig stærk,
da Fantasien her slaar høje Luer,
man ser, det er et rigtigt Mesterværk.

den Fantasi i Niels's*) Hoved banked,
da han i Drengenaar gik her omkring,
og tit i sære Tanker her omvanded,
det hele var ham nok en sælsom Ting.

*) Niels Hansen Jacobsen.

Paa Stadion man ofte Sejren venter,
naar man til Kampen her er ret i Stød;
i Svømmebad vil helst man Naalen hente,
naar Sommersolen skinner morgenrød.
Ved begge Dele man nok Kræfter samler,
og Idræt øves maa med megen Flid;
der skal dog passes paa, at ej man ramler
her paa hinanden, saa der bliver Strid.

Her bygges Huse nu i store Blokke,
og smukke Hjem opføres rundt omkring;
nu sikkert nok sig mange lader lokke,
naar her de ser saa meget sat i Sving,
thi Byen mer og mer faar lange Gader,
saa meget nyt man ser her rundt omkring,
og mange Steder man i Pløre vader —
ved Byggeri skal bruges mange Ting.

Her Haandværksdrift til Industrier bliver,
der hastes rundt af alle og enhver.
Og Handelen i alle Reb nu hiver,
hver søger først sit Maal at komme nær.
Og Konkurrencen nok blot Fliden øger,
det gælder her nu om at komme først.
Opfindsomhed man ogsaa derfor prøver,
— nok somme spekulerer og i Tørst.

Og sker i Omegn eller By Ulykker,
er Falck med hurtig Hjælp straks køreklar,
og under voldsom Tuden frem han rykker;
det lyder stygt — men Tanken er nu rar.
Beliggenhed for Falck er meget vigtig,

allig'vel ligger den med Blomsterstads,
men Orden i Placeringen er rigtig,
og hver en Ting er paa sin rette Plads.

Jeg ellers nær den store Hal forglemte,
den er vel her dog lidt Omtale værd,
thi megen Lov og Pris man her istemte,
da i sin Tid vi den fik bygget her.
Den bruges kan til store Idrætsstævner,
til Folkefester man anvender den
og meget andet — jeg ej alt kan nævne;
den er jo Frugten af Udstillingen.

Fra Store Mølle Ørreder leveres —
til Svejts og andre Lande naar de frem;
selv i Paris de daglig nu serveres,
der skaffes god Valuta derved hjem.
Ja, saadan kan sig Tiderne forandre,
men stadig høres her dog Vandets Brus,
og om en Dag du hid faar Lyst at vandre,
du ser endnu det gamle Møllehus.

Vor By jeg elsker, og jeg den dog kender
fra mere end nu tresindstyve Aar;
igennem Arbejd', Slid og Møje vender
saa meget sig nu dog til bedre Kaar.
Og til de Gamle Hjem der stort nu bygges
nær Alfarvej med Udsigt vidt omkring;
med alt af nyt og raffiner't der hygges —
man haaber, de vil nyde disse Ting.

Saa mange tog nu Arven op og fører
her Byen frem til mere, end vi véd;
i Fremtidsland vi hurtigt ind nu kører,
vi ønsker blot, at ej vi bli'r kørt ned.
Kun Sammenhold vi ønske vil fremefter,
thi Sammenhold det virker altid godt;
ja, Sammenhold kan give Kæmpekræfter,
det øves bedst i stort saavel som smaat.

Vejen By. Gæsterne
ret velkommen her vi byde,
og vi ønsker, de maa nyde
alle Tider Festerne,
som vi helst vil her dem lave,
ikke haste frem i Jag —
de skal have
yndigt Præg hver festlig Dag.

Vejen By: Kunstnerhjem!
Se blot i Portalens Bue
Reliefet er at skue,
her nu drager Lyset frem,
og for Solen Natten flyer,
Manden vaagner, det er Dag —
gennem Skyer
skrider Tiden med stort Jag.

Vejen By: Lunt i Læ
her med dine mange Gader,
Hus ved Hus i lange Rader,
dog med Plads for Busk og Træ.
Ingen i den Tro vil rokkes —
her er Plads for Bord og Seng,
hvor fremlokkes
Hvile efter Dagen streng.

Vejen By: Se, dit Navn
kendt er vidt ud over Landet
for din Industri blandt andet,
den saa mangel Steds gør Gavn.
Rundt omkring paa Landets Veje
mærk det gode Underlag:
Phønix Veje
gi'r Trafik ved Nat og Dag.

Vejen By: Virksomhed
fra Fabrikken „Alfa“ kendes,
dens Produkter nu anvendes,

thi hver Husmor véd Besked:
Skal der steges eller bages,
tages frem det gamle Raad:
 Brug kun Alfa!
— og i Gerning øves Daad.

Vejen By: Bautasten
rejstes til den Konges Minde,
ham vi glemmer ingen Sinde,
han gav Grundlov klar og ren.
Lad det bryde, lad det gære,
stem ej Strømmen, taal dens Brag,
 den skal bære
Grøde til en Sommerdag.

Vejen By: Lystanlæg,
her Naturen ret kan nydes,
over Dyreliv man frydes,
Vej herud er ikke træg.
Her og Friluftsscene findes,
hvorpaa Kunsten føres frem,
 og den mindes
herlig da i mange Hjem.

Vejen By: Vi har her
Biblie-o-tek i Eje,
den kan store Ting opveje,
thi den er saa meget værd.
Aand'lig Føde den os giver,
tag imod den hver en Dag!
 Den opliver
Stemningen i festligt Lag.

Vejen By: Bronzestøbt
Buster staar for Mænd, vi ærer,
og hvis Navne frem vi bærer —
først Johannes Lauridsen.
Aakjærs Sange her vi nyde,
husk og paa Forfatteren,
 han skal lyde
ved Johannes V. Jensen.

Vejen By: Svømmebad.

Først man rigtigt ren sig vasker,
saa i Badet rundt man plasker,
det gi'r Styrke og gør glad.
Lad det skvulpe, lad ej være,
klem kun paa med lange Tag!

Det skal bære
Friskhed frem en Sommerdag.

Vejen By: Idrætshal.

Den til mange Ting kan bruges,
store Planer her udruges,
hvortil den anvendes kan.
Her kan brydes, her kan læres,
stands ej Tiden, taal dens Kald!

Den skal bæres
frem til Storhed eller Fald.

Vejen By: Stadion.

Det er her, der Kræfter prøves,
her skal Fodboldsporten øves,
og vi er her kendt for den.
Naar vi ej i første Række,
vi dog troligt hænger i

og os strække
helt til Kampen er forbi.

Vejen By: Fiskeri

her i større Stil nu drives,
Ørreder i Damme trives,
i Paris man dem kan li',
og til Svejts de ogsaa sendes,
nydes dér med Velbehag

og anvendes
dér nok mest i festligt Lag.

Vejen By: Sammenhold —

det er, hvad der giver Kræfter,
det, der bære skal fremefter,
saa vi faar den stærke Vold,

som kan bære frem mod Lyset,
læg nu alle Kræfter i!
Tag blot Gyset,
som man det ved Bad kan li'.

(Skrevet i August 1954).

VEJEN-SANGEN

Følgende Sang vandt 1. Præmie ved Troldefesten den
3., 4. og 5. September 1954:

Mel.: Mor Danmark.

Der er en By, der ligger lunt ved Hovedvejen.
Den syner smukt fra Vestens Bakketop.
Og denne By blev aldrig træt og mat i Legen,
hver Gang det gjaldt at løfte Fanen op
for Frihed, Fremskridt, Fællesskab og Styrke,
for enig Kamp hver Arbejdsdag.
Man Sammenholdet stedse maatte dyrke,
naar frem der tonede en fælles Sag
i Vejen.

Dens Hovedstrøg er som en Streg, der ilsomt farer
fra Nord til Syd til Banelinjen op.
Hotel og Bank, Butikkerne med alskens Varer
vil stedse give Byen Sjæl og Krop.
Og Trollden som et Vartegn midt i Staden
med Vandkaskader, krummet Klo
vil stadig drage Egnens Folk fra Gaden.
Den truer stygt mod Sognets vise Bo
i Vejen.

En saadan By blev til igennem lange Tider,
den vandt sig frem, lidt uensartet bygt.
En Kampens Mand, der frem mod Maal
sig hastigt strider,
stod fast paa Jorden, Manden uden Frygt.
Hans Minde nu paa Banepladsen findes,
han skuer synsk mod nye Maal.

En Mængde andre Ting vi og skal mindes,
der skabte Gløder til de nye Baal
i Vejen.

Fabrikker gro'de frem i Tidens Morgenrøde,
en Kunstens Borg blev rejst i Sammenhold,
og Byens gode Søn fik Ærens Roser røde,
mens Vandet sprang omkring den fule Troid.
Og Krigen kom med Rænkespil og Mørke,
der prellede af paa Folkets Mod,
mens vaagen Ungdom Fodbold maatte dyrke,
indtil man stolt med Sejrens Palmer stod
i Vejen.

Og Svømmebad og Idrætsborg med meget mere
blev Frugter af den samme gode Id,
og der blev Kræfter til at løfte mange flere
af skønne Ting i Fællesskabets Tid.
Mens Solen skinner skyfrit fra sin Bane,
og Bøgen folder ud sit Tag,
skal Borger, Bonde hejse Haabets Fane
og bære den ind i den nye Dag
i Vejen.

LÆBORG

Mel.: Der er et Land —

I har vel set, hvad Læborg har i Gemme
fra Gesten Aa til Lindknud i Nordvest,
fra Bække Skel til Mosens sorte Bræmme
mod Syd — med aaben Led for Sol og Blæst.
Fru Mettes Bjerg med alle sine Banker,
hvor Skov og Krat gi'r Ly for Ræv og Høg.
Paa brede Marker Bonden Kornet sanker.
Se Dal og Høje klædt med Eg og Bøg.

I har vel set de store, brede Vidder,
hvor der er lang Vej mellem Hus og Gaard.
Hærvejen op ad Staglund Bakkes Sider

saavel som den, der sig mod Ribe snor.
Og hvor kun før var Flyvesand og Stene
og usle Rønner — knap med Rum for to —,
er grønne Hegn og lange Agerrene
og lune Hjem, hvor der er godt at bo.

I véd vel, hvilke Minder Læborg ejer
fra fordums Tid — ja, helt fra Hedenold,
da Skarer fylkedes i Tro paa Sejer
og kæmpede med Sværd og Spyd og Skjold.
Se Kæmpehøjene og Runestenen.
I véd vel, Runerne i jævne Ord
fortæller, at Ravnunge Thue dennem
har gjort for „Thyre, Dronning her i Nord“.

Og Læborg Kirke er et værdigt Minde
fra Tider, som nu snart er gaa't i Glem.
Se bare selv paa Væggene derinde,
hvor sælsom Skrift bær' gamle Tanker frem.
Her lytted' Danmarks mest oplyste Bonde*)
til Naadens Ord paa hver en Højtidsdag;
til daglig gik paa Hvidbjerg han sin Runde,
han talte djærvt paa Tinge Folkets Sag.

*) Niels Jokum Thermansen.

Vejen, Januar 1937.

Mel.: Jyden han æ stærk aa sej —

Haandværksmand i gammel Daw —
han haaj aalti let aa law —
/: han ku kom, wen han haaj Ti',
den Gaang da ku Folk nok bi' — :/

Men haaj noun i Hus ham faa't,
passet di aa smøer ham godt.
/: Spejeleg — aa Øl aa Dram
waa de føest di fyldt i ham. :/

Aa te Meje Sop mæ Koel.
Somti ga et osse Oel.
/: Aw aa te en lille Swot —
jow, den Gaang da gek et godt! :/

Aa æ Arbed — jow, de skrej
jawn aa rolle laangs astej.
/: Wen jen Daw saanen knap slow te,
saa brugt han den næste med. :/

Waa han færre, so æ Mand:
No fæk vi gjo køen i Stand,
/: no ska Do Di Pæing haa,
inden Do goe hjem hæfraa. :/

Mel.: Kommer hid, I Piger smaa —

Over Aatte Bjerges Ryg Lyngen brun sig breder,
her i Dal som Højde trygt Fugle bygger Reder,
kom engang, naar i sin Pragt
Lyngen staar i Brudedragt
som paa vilden Hede.

Nær mod Syd i dybe Dal Kongeaaen flyder,
Bølger smaa i Hobetal sig mod Brinken bryder,
ilsom Vejen frem mod Vest,
thi den huer Havet bedst,
dens Natur det byder.

Fjernt derude i Sydvest Ribe Kirketaarne
staar i Sol som Regn og Blæst som vort Lands udkaarne,
stolte Vagt nær Vesterhav,
vaager over Sømænds Grav,
som i Dybet sover.

Se dig om i Vest og Øst, Syd saavel som Norden:
Overalt staar gylden Høst. Sig mig, hvor paa Jorden
bedre end i Danmark Land
du vel Brødet finde kan
ved Naturens Orden.

Luk dit Øre op og lyt til Naturens Tale;
der kan altid spørges Nyt mellem Bjerg og Dale.
Løft dit Glas og drik en Skaal
for vort Land og Modersmaal
her paa Aatte Bjerger.

Mel.: Nu har jeg fejlet og redt Seng.

Vi Borgere aa Haandværksfolk ka somti vær faalejen,
vi længes ud en Gaang imæld, næe vi goer hjem i Vejen.

Aa nowen vist di tænt: Bim bam - ku de no et væ fejen,
om lig vi drow en Tur te Gram, saa æ vi da't i Vejen.

Æ Bager han waa straks i Hamm, en Daw æ Dej
waa fejen,
stok han mæ nowen hier te Gram — lod os sed
hjem i Vejen.

Di so i Stilhied o æ Kram aa tørt de waa gedejen,
aa vetow saa æ Tur te Gram — de waa no grow belejen.

Si saaen gor et aallerbedst, æ nown blot jens om Grejen,
saa ka der i en Faart blyw Fest, aa de er et aa Vejen.

Vi tejr wos her en jenle Dram, blot et den æ faa klejen,
men de vild regtnok vær en Skam, om hæe sku jen
blyw svejen.

Æ Piger tow vi mæ te Gram, enhver haa wol si ejen,
faa di ka bejere styr æ Pram, hvis hæe sku
nown blyw vrejen.

Saa haaer en nowed aa hold sej ve, her o en fremmet
Ejen,
faa hejsen ka et næm før mæ, a jen goer øwer Strejen.

Aa nær vi dreje hjem herfraa, aa de æ Slut mæ Lejen,
da tænker flier vist nok som saa: Vaa vi no godt i Vejen!

No skal I old ha manne Tak, som drow hæte fraa Vejen.
La vær' aa klap, for ak, ak, ak: A blywer saa næm
fålejen.

Livserindringer er med tilladelse af Kr. Nielsens børn udsendt ved nytår 1963 af Vejen Bogtrykkeri. - Skrift: Times 10 pkt. - Klicheer: Buchtrup. - Papir: Riflet Antikva fra J. Schjerbeck Jun. A/S. - Trykt i 250 nummererede eksemplarer.

193